

॥ श्री .

स्त्री सुबोध-मालिका.

अथवा,

संसारसमुद्रनी नौका.

सद्गुरु शिरोमणी महान् पुरुषार्थी.

राज्यभारता माहात्म्यी श्री विकटेश्वरिया.

श्री जैन विद्याविनय प्रेस—अमरावती.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૮૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સ્ત્રી સુબોધ માળા

ક્ર- : ૬
વિષય

॥ श्री ॥

स्त्री सुबोध-माळा.

अथवा,

संसारसमुद्रनी नौका.

रयनार तथा प्रसिद्ध करनार,
सांकण्यंद पीतांबरदास शाह.
सेथन्सकोर्टना भाण्डीपोजीशन राईटर
रायपुर शामणानी पोण.

अभदावाद.

आवृत्ति १ क्षी—प्रत ३०००

अभदावाद.

जैन विद्या विजय प्रिन्टींग प्रेस.

सर्वहक्क स्वाधिन.

संवत १९६३-इ. स. १९०७

कीमत त्रय्य आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-મંત્ર
૫૭૮-૧

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર
કરાવ્યું છે માટે કર્તાની રજા સિવાય કોઈએ તેમાંનો
કોઈ ભાગ છાપવો અથવા છપાવવો નહીં.

અર્પણ પત્રિકા.

હરિગીત છંદ.

કરંી કામ સાર્વજનિક રાખ્યું નામ જેણે સર્વદા,
સ્ત્રી. આઈ. ઇ સ્વર્ગે ગયા રણછોડલાલ જીવે સદા;
તસ કીર્તિ મૂર્તિ પૌત્ર ચીનુભાઈ પિતામહની છે ખરી,
રચી સ્ત્રીસુખોદક પુષ્પમાળા કંઠ ચીનુભાઈને ધરી. ૧
તસ જનક માધવલાલ માધવમૂર્તિસમ સાચા હતા,
પરમાર્થ સાર્વજનિક કામે પિતા માફક શોભતા;
તે મૂર્તિ સદ્ગુણ કીર્તિ માધવલાલ સ્વર્ગે વિસ્તરી, રચી. ૨
ધાળી પ્રતિજ્ઞા પૂર્વજોની હાલ ચીનુભાઈએ ખરી,
ઔદ્યોગશાળા ધર્મશાળા દવાશાળાઓ કરી;
દાદાતણી હાઈસ્કુલ કરંી સરકાર હસ્તકમાં ધરી, રચી. ૩
વિદ્યાન બુદ્ધિનિધાન દે શુભ સ્થાન દાન સદા સુદા,
દ્રાવેલિંગ ઔષધદાન દે ગાંડુ ગામડાઓમાં સદા;
અન્નવસ્ત્રનું દે દાન ગુપ્ત નિદાન દિનને ઉદ્ધરી, રચી. ૪
ઝાહેરમાં નવ નામ મૂકે સહ્ય ને સાદા સદા,
અતિ યુક્તિ કે સ્તુતિ નવ ગમે વળિ ગર્વ જેને નહીં કદા;
સંભાવ સદ્ગુણના ધણા પણ અદ્ય દીધા ઉચ્ચરી, રચી. ૫
દેશોદ્ધારિનો રૂળ પાયે નીતિ સ્ત્રીશિક્ષણ હવા,
છો આપ ઇંતેજાર ભારત ભામિની ઉન્નતિ થવા;
ઉપયોગી તે અતિ સ્ત્રીસુખોદક ગ્રંથ અર્પણ આ કરૂ;
રહો અમર નામ સુગ્રંથ સાથે પ્રાર્થના પ્રભુ ઉચ્ચરૂ. ૬

લી. આપનો ગુણાનુરાગી સેવક,

ગ્રંથકર્તા.

પ્રસ્તાવના.

દેશની ઉન્નતિ અને આબાદીનો સધળો આધાર નીતિ-મય સ્ત્રીશિક્ષણમાં સમાયેલો છે, સંસારસમુદ્રમાં વિવેક વા'ણ ચલાવવાને સ્ત્રી, એ એક અનુભવી સુકાની તરીકે ગણાય છે. ઉંચા પ્રકારની નીતિમય કેળવણીથી સ્ત્રીસ-માજ સભ્ય, સાદો અને સરળ થાય છે, જ્યાં ત્યાં અધૂ-રો ધડોજ છલકાય છે; તે પ્રમાણે નીતિબોધ વિનાના અધૂ-રા જ્ઞાનથી કવચિત કેળવણીનો ગેર ઉપયોગ થએલો જોવામાં આવે તો તેથી કેળવણીને દોષ આપવો એ ભૂલ ભરેલું છે, પણ એ ખામી માત્ર અધૂરા જ્ઞાનનીજ છે.

સ્ત્રીવર્ગમાં ગીત ગાવાનો રિવાજ કુદરતી છે, તેઓ હરતાં ફરતાં, ધરતું કામકાજ કરતાં અને લગ્નાદિક પ્રસં-ગોમાં વિવિધ પ્રકારનાં ગીત ગાય છે, એવાં ગીત નીતિ-મય બોધદાયક હોય તો તેમના કુમળા મગજમાં સારી અસર થવાનો સંભવ છે, જે ઉપદેશનાં વચનો ગદ્યમાં હોય તો ધણું કરીને તે એકાદ વાર વાંચી વિસારી દેવાય છે, પણ પદ્યના વચનોની છાપ મન ઉપર પડી જ્ઞાનતા-તુને આકર્ષણ કરે છે, અને ગાયનના કુદરતી રસતું પોષણ થતાંજ ગમ્મતની સાથે મોઢે થઇ તેનું વારંવાર રમરણ કરાવે છે, તેથી સદાચાર પ્રાપ્ત થાય છે. આ હેતુથી આ લઘુ પુસ્તકમાં ધરસંસારનું સ્વરૂપ સદાચાર અને ની-તિનાં બોધ સહીત ગીતના આકારમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. કાળે કરીને કેટલાએક હાનીકારક રિવાજો દાખલ થવાથી આપણી સુખ સંપત્તિમાં કેટલોએક ફેરફાર થયો છે, પણ સમયાનુસાર તેમાં સુધારો કરી સદ્વર્તન આચર-વું જોઈએ, તેથી તેવા કુધારા તળવા વિશે પણ કેટલુંક બોધદાયક વર્ણન આપ્યું છે.

કવિયો હમેશાં પોતાના જ્ઞાન અને અવસ્થાને યોગ્ય કવિતા કરે છે, પણ જેમ બાળકને પ્રથમ પચપાન, પછી વી ચાટણું અને વધતી વયના પ્રમાણમાં તેની પાચન શક્તિને અનુસારે અનુક્રમે વિવિધ પ્રકારનો ખોરાક આપવામાં આવે છે, તે પ્રમાણે આ પુસ્તકમાં નાની વયની તેમજ મોટી ઉમ્મરની બાળાઓને માટે ક્રમવાર ધોરણને છાજતી કવિતાઓ, ચાલતી ગરબીઓના રાગમાં સાદી, સરળ ને મધુર ગુજરાતી ભાષામાં મૂકવામાં આવી છે.

આ પુસ્તકના ગુણદોષ વિશે બોલવાનું કામ મારું નથી, એ કામ મારા વિદ્વાન મિત્ર સાક્ષર વર્ગનું છે, તેમાંના સાક્ષર ગ્રહસ્થોએ અને વિદ્વાન વીરબાળાઓએ આ લઘુ ગ્રંથની યોગ્ય કલર કરી પોતાના ઉત્તમ પ્રકારના અભિપ્રાયો દર્શાવી કર્તૃને આભારી કર્યો છે, તેજ પ્રમાણે મારા બીજા વિદ્વાન મિત્રો આ લઘુ પુસ્તકનું એક વખત અવલોકન કરવાની અમિશ્ચ્છી કરશે તો હું ધાર છું કે આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી થઈ આર્યબાળાઓની સંસાર-સ્થિતી સુધારવાને એક ઉત્તમ પ્રકારનું સાધન થઈ પડશે.

ભારતભુમિના જુગજુગ વીરબાળાઓને આ લઘુ ગ્રંથનું મનન કરતાં જે કંઈ આનંદ થશે તો આ પુસ્તકમાંના નીતિબોધને માન આપી તેઓ સદાચારથી વર્તિ આ સંસારસમુદ્રની મોઝઝી પોતાનો સંસાર સાગો સુખ સમાધિમાં પાર કરશે અને તેથી કર્તાનો પ્રયાશ સફળ થઈ સંતોષદાયક થશે.

આ પુસ્તકમાંના વિષયો ગોઠવવામાં તથા મારા વિચારને ઉત્ક્રિષ્ટ કરવામાં મારા વિદ્વાન ને અનુભવી મિત્ર શ. રા. વાડીલાલ નથુભાઈ કચ્છબગરે મને કેટલુંક ઉત્તેજન આપ્યું છે, તેને માટે હું તેમનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું.

અમદાવાદ. } સંકલ્પ્યંક પોતાંબરદાસ શાહ.
રાવપુર શામ }
બાની પોળ. } કર્તા.

સાંકળિયું.

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
મંગળાચરણ.	૧
બાળવર્ગને માટે.	
બાળગીત (પ્રાર્થના.) ...	૨
ઠક્કાવારી પાઠ ૧ લો ...	૨
„ પાઠ ૨ જો... ૩	
„ પાઠ ૩ જો... ૪	

ધોરણ ૧ હું.	
બાળટોળી પાઠ ૧ લો... ૪	
„ પાઠ ૨ જો... ૫	
નિશાળનો મહીમા.	
પાઠ ૧ લો... ૬	
„ પાઠ ૨ જો... ૬	
„ પાઠ ૩ જો... ૭	

ધોરણ ૨ જી.	
બાળ રામજી અને ચંદ્રમા. ૭	
બાળા અને ચંદ્રમા ... ૮	
ચંદ્ર સૂર્યની લડાઈ (માનો ઉત્તર.) ... ૯	
લડાઈનું સમાધાન ને માનો બોધ... ૯	

ધોરણ ૩ જી.	
વર્ષ અને મહીના. ... ૧૦	
પંચવાડીયું અને પંદર તિથી. ... ૧૧	
સાત વાર... ૧૨	
માતૃસ્તુતિ પાઠ ૧ લો... ૧૩	
„ પાઠ ૨ જો... ૧૪	

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
ધોરણ ૪ થું.	
સીંહ અને જીંદર (જીપ-કારનો બદલો) ... ૧૫	
ધેલો બાદશાહ અને સૂર્ય ઉપરની ચઢાઈ. ... ૧૫	
શિયાળ અને બગલો ... ૧૭	
ગરવી ગુજરાત પાઠ ૧ લો. ૧૮	
„ પાઠ ૨ જો... ૧૯	
બાળવિનંતી ... ૧૯	

ધોરણ ૫ મું.	
આર્ય અબલાનો પોકાર. ૨૦	
સાચું બોલવા વિશે ... ૨૨	
ઉપવનનું વર્ણન... ૨૩	
મહારાજા શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડ સરકારનું રાજગીત૨૪	
સંસ્થાન શોભા પાઠ ૧ લો. ૨૬	
„ પાઠ ૨ જો. ૨૭	
„ પાઠ ૩ જો. ૨૮	
„ પાઠ ૪ થો. ૩૦	
„ પાઠ ૫ મો. ૩૦	
„ પાઠ ૬ ઠો. ૩૧	

ધોરણ ૬ હું.	
ચક્રવર્તિ મહારાજાધિરાજ સાતમા એડવર્ડશહે-નશાહનું રાજગીત... ૩૩	
શિવજીપદેશ ગર્ભિતગરબો ૩૪	
સતિની પતિ ઉપરની ઠંડુપત્રિકા... ૩૬	
પતિનો પ્રત્યુત્તર... ૩૭	

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
પરનીંધા તજવા વિશે...	૩૮
અદેખાઈ ન કરવા વિશે.	૩૮
સાસરે જતી હીકરીને	
માની શિખામણ.	
ગરખી ૧ લી ...	૩૯
,, ૨ જી ...	૪૦
,, ૩ જી ...	૪૧
,, ૪ થી ...	૪૧
,, ૫ મી ...	૪૩
,, ૬ હી ...	૪૪
,, ૭ મી ...	૪૫
,, ૮ મી ...	૪૬
,, ૯ મી ...	૪૭
,, ૧૦ મી ...	૪૮
,, ૧૧ મી ...	૪૯
,, ૧૨ મી ...	૪૯
,, ૧૩ મી ...	૫૧
ફીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજને	
માટે.	
વસંત ઋતુનું વર્ણન ...	૫૨

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
ગ્રીષ્મઋતુનું વર્ણન ...	૫૩
વર્ષાઋતુનું ,, ...	૫૪
શરદઋતુનું ,, ...	૫૬
હેમંતઋતુનું ,, ...	૫૮
શિશિરઋતુનું ,, ...	૫૯
ભૂમાતાને આર્પિતાર્થ ...	૬૦
બાળલગ્નનો પરિહાર ...	૬૨
વૃદ્ધવિવાહ ને કન્યાવિક્ર-	
યનો પરિહાર. ...	૬૩
ફટાણાનો ફિટકાર. ...	૬૪
મરનાર પાછળ કાયદાં ન	
જમવા વિશે. ...	૬૫
રડવાફૂટવાના કુધારા વિશે	૬૬
સહગુણ મંદિર...	૬૭
હીલ (કસરતના) ગાયનો.	
મોરચીંગ (ચાલવાની ક્રિયા)	
ઉપલા ધોરણ માટે અંગ	
કસરતનું ગાયન ...	૬૮

આ પુસ્તક વિષે સાક્ષરવર્ગના અભિપ્રાય.

વડોદરા રાજ્યના માજી ચીફ જસ્ટીસ દિવાન બાહાદુર
અ'બાલાલ સાકરલાલ દેશાઈ એમ. એ. એલ. એલ. બી.

Mr. Sankalchand Pitamber has composed some excellent Garbies suitable for the use of girls from 6 to 16 years of age. The matter is always well chosen, the language is smooth, and easy and elevating. The work is rightly named શ્રી સુબોધ માળા. It can be confidently recommended as a text book for use in girls' schools, or for prizes, or libraries. Mr. Sankalchand deserves great credit for devoting his time to such work.

3rd December }
1906, }
Ahmedabad. }

Sd/ Ambalal Sa-
kerlal.

રા. રા. આણંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ એમ. એ.

એલ. એલ. બી. ગુજરાત કોલેજના સંસ્કૃત પ્રોફેસર.

I have heard and read some of the garbies from Mr. Sankalchand Pitamberdas Shah's "Stri Subodh Mala." They are simple, melodious and perfectly suitable for the use of girls in Vernacular Schools and the Female Training College. They are absolutely free from unhealthy sentiments and the

style adopted is altogether indigenous. The work will be always welcome as a prize Book by our girls.

Gujrat College	}	Sd/ A. B. Dhruve
7-2-07		Professor of Sanskrit, Gujrat College.

૨૧. ૨૧. રમણલાલ મહીપતરામ નીલકંઠ
બી. એ. એલ. એલ. બી.

Mr. Sankalchand Pitamberdas Shah has shown to me his work "Stri Subodh Mala or Samsar Samudrani Nauka." The work is a collection of songs adapted to the use of girls attending schools. The songs are full of salutary advice and useful information. They are in easy and simple language, and in their matter they are such that no one could take exception to anything said therein. The work has been divided into parts intended for each of the six standards and at the end are given songs for use in the Female Training College. The work deserves every encouragement, and in my humble opinion it is worthy of use as a text book in girls' schools and also of use for prizes and libraries,

Ahmedabad	}	Ramanbhai Mahipatram Nilkanth.
10th January		
1937.		

રા. રા. રેવાશંકર અંબારામ ભટ્ટ.

માળા ઉપ્પુટી એન્જ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેક્ટર.

રા. રા. સાંકળચંદ પીતાંબરદાસ.

હું ધણી ખુશીથી સરટીફિકેટ આપું છું કે તમારી અરખાવળીની ચોપડી મેં પેહેલેથી તે છેવટ સુધી વાંચી જોઈ અને તે ઉપરથી મારા જાણવામાં સારી રીતે આવ્યું છે કે તમે કવિતાનું કામ ઉત્તમ રીતે કરી શકો છો, તમારી શબ્દરચના અને :અક્ષરસંગ્રાહ બરોબર રીતે જાળવી શક્યા છો, તે ઉપરથી મને લાગે છે કે તમે કુદરતી કવિ છો, જો તમારો ઉદ્યોગ કવિતામાં જારી રાખો તો તમે સારા કવિ થઈ શકશો. મેં વાંચેલી અરખાવળીની ચોપડી એવી સારી છે કે તે કન્યાશાળાની લાઇબ્રેરી તથા કન્યાઓને ઇનામ આપવા લાયક છે એટલું જ નહિ પણ ભણેલી મોટી ઉમ્મરની બાળાઓને પણ તે વાંચવા લાયક છે. એ ચોપડીનો બોહોબો ફેલાવો થવાને મારી બલામણુ છે. તા. ૨૪ મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૦૬.

રેવાશંકર અંબારામ ભટ્ટ.

રા. રા. રમણભાઈ મહીપતરામ નીલકંઠનાં ધર્મપત્નિ સા.

વીરબાળા વિદ્યાગૌરી બી. એ.

રા. સાંકળચંદ પીતાંબરદાસ શાહની બનાવેલી સ્ત્રી-બોધમાળા નામની ચોપડી મેં વાંચી છે. નાની ઉમરની તેમજ મોટી વયની કન્યાઓને માટે એમાં ગરબીઓનો સંગ્રહ બનાવેલો છે. સ્ત્રી વર્ગમાં ગરબીઓ ગાતાનો શોખ સાધારણ રીતે જોવામાં આવે છે. તે ગરબીઓ સારી, બોધદાયક અને નીતિમય હોય તો તેની સારી અસર પાડે તેમ છે. આ પુસ્તકમાં એવીજ બોધમય ગરબીઓ રચેલી છે કે જેથી બાળાઓને ઉપદેશ મળે અને સુમાર્ગ પ્રાપ્ત કરાય, કોઈપણ ગરબીમાં કોઈ વાંધા બરેલું નથી. તેથી

સર્વ કન્યાઓ તેનો લાભ લઈ સદ્વિદેશ ગ્રહણ કરી શકે તેમ છે. ઉપદેશના વચનો ગદ્યમાં હોય છે તે એક બે વાર વાંચી સુકી દેવાય છે. પરંતુ ગીતના રૂપમાં હોય તો તે હમેશ ગાવામાં આવે અને પ્રસંગ અનુસાર વારંવાર તેનો ઉપયોગ થાય તેથી વિશેષ ફાયદો થવા સંભવ છે. કર્તાનો પ્રયાસ સ્તુલ્ય હોઈ ઉત્તેજનને પાત્ર છે. સ્ત્રી કેળવણીને એ પુસ્તકથી લાભ મળે એમ છે. શાળામાં ભણતી કન્યાઓ એ વાંચ તો તેમને સાફ જ્ઞાન અને નીતિનો ઓધ પ્રાપ્ત થશે.

૪૦-૧૧-૦૬ } સૌ. વિદ્યા રમણભાઈ બી. એ.
અમદાવાદ.

૧. રા. દાકતાર સુમંતભાઈ બટુકરામ મહેતાનાં ધર્મપતિ
સૌ. વીરબાળા શારદાગૌરી બી. એ.

૨. રા. સાંકળચંદ પીતાંબરદાસ શાહની રચેલી ગરબા-
વળી “ સ્ત્રી સુઓધમાળા ” પ્રથમથી તે છેલ્લે સુધી મેં
વાંચી જોઈ છે. રા. સાંકળચંદનો પ્રયાસ અતિ ઉત્તમ બ-
ણાય છે. સ્ત્રીવર્ગમાં તેમજ બાળાવર્ગમાં ગરબી ગાવાનો
વિશેષ પ્રચાર છે, તો જે ગરબીઓમાંથી સુશિક્ષણ ગ્રહણ
કરી શકાય એવી હોય તો ઘણો લાભ થાય, અને નીતિ
અને કેળવણીનો પ્રચાર થઈ શકે.

૩. રા. સાંકળચંદની ગરબીઓનો ક્રમ ઘણો યોગ્ય છે. બા-
બક છોકરીઓને તેમજ શીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજમાં ભણતી
છોકરીઓના અભ્યાસને અનુકૂળ છે. તેમજ ગરબીઓની
રચના ઘણી સરળ છે. અને કોઈપણ રીતે વાંચે લેવા
જેવી એકે ગરબી નથી તેથી સર્વ રીતે જોતાં પુસ્તક ક-
ન્યાશાળાઓમાં ટેકસ્ટ બુક તરિકે તેમજ ધનામ તથા લા-
યબ્રેરીના ઉપયોગમાં લેવા યોગ્ય છે.

વડોદરા રાજ્યની કન્યાશાળામાં ટેકસ્ટ બુક તરીકે આ
પુસ્તક વપરાય તો અંચકારને ઉત્તેજન મળશે, તેમજ કન્યા-
ઓને લાભ થશે. તા. ૧ ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૭.

લી. સૌ. શારદા મહેતા. બી. એ.

॥ श्री ॥

સ્ત્રી સુબોધ-માળા.

અથવા

સંસારસમુદ્રની નૌકા.

મંગળાચરણ.

હરિગીત હંદ.

સૌ મંગળોમાં પ્રથમ મંગળ પ્રાર્થના પ્રભુની કરે,
અતિ વિકટ પંથ સુગ્રંથ રચના સા'યતાથી નિસ્તરે;
વાગ્દેવિ^૧ સરસ્વતી ભગવતિ શ્વેતાંબરી મા ભારતી,
હર તિમીર જ્ઞાન પ્રકાશ કર વર માણું દે માતા સતી. ૧
કરે વાણીનો વિદ્વાસ આપો કાવ્ય કૃતિમાં શુભમતી,
ભારત ભૂમિની ભામિની સૌ પુત્રી ગણાં હો સન્મતી;
લઘુ ગ્રંથ આ સંસારસિંધુ ઉતરવા નૌકા^૨ સમેા;
ભણી આર્ય જે'ને કુશળ થઇ સંસાર સાગો અનુક્રમે. ૨

દોહરા.

દોષ તજી ગુણ લે ભક્ષા, સજ્જન હંસ સમાન;
નીર તજી જેમ ક્ષિર લે, તેમ કવિતાથી જ્ઞાન. ૧
સજ્જન પ્રસન્ન થઇ કરો, કવિતાનો વિસ્તાર;
અથવા એ ભૂલ માહરી, કરવો વ્યર્થ વિચાર. ૨
જો કવિતામાં ગુણ હશે, સદાચારનો સાર;

૧ વાણીદેવી-સરસ્વતી. ૨ વહાણ.

કલ્પલતા પરે તો થશે, સ્વાભાવિક વિસ્તાર. ૩
કમળ નિપજે જળથકી, જળ ન લહે ગુણ દોષ;
ગાયક સમિર^૧ સુગંધ લે, કવિને મન સંતોષ. ૪

બાળ વર્ગને માટે.

બાળગીત (પ્રાર્થના.)

આવીછે બાણને માંડવેરે, જાદવ કુળની તે જન.
એ રાગ.

પાય લાગું પ્રભુને સદારે, ના'ની વયની છું બાળ;
ટાળજે મારી આપદારે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
હેત ધરી મને પાળજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
કુશળ રાખી દુઃખ ટાળજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
સદાયરણુ શુભ આપજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
સુમતિ આપી સુખ ધાપજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
સાચા બોલી કરજે મનેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
હાથ જોડીને નમું તનેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
માત પિતા મારાં રહો સુખીરે, ના'ની વયની છું બાળ;
પાળે મને ન કરે દુઃખીરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
વડીલનો વિનય કરાવજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
નીતિના પંથે ચલાવજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.

પાઠ ૧ લો.

કક્કાવારી.

લીલો લીમડારે, લીલો નાગરવેલનો છાડ-એ રાગ.

ક કલગી થકીરે, ખ ખડિયા ખલથી બાળખાય:

- ગ ગદ્દા થકીરે, ઘ ઘર ઘડાતણો બોલાય. ૧
 સખી મારી હળીમળીરે, નિશાળે જમ્યે ભલિભાત;
 બણીએ ભાવથીરે, મૂકી આડી અવળી વાત. ૨
 ચ ચકલી થકીરે, છ છતરી દેખી ઓળખાય;
 જ જમરૂખ થકીરે, ઝ ઝભલું ભાળી બોલાય. ૩
 સખી મારી છે ભલીરે, ન કરે કજીયો ને કંકાસ;
 થમને ઠાવકીરે, કરતી ભણવાનો અભ્યાસ. ૪
 ટ ટદું થકીરે, ઠ ઠળિયો દેખી ઓળખાય;
 ડ ડગલા થકીરે, ઢ ઢખ્યુ જોઈને બોલાય. ૫
 સખી મારી સુધડ છેરે, ન કરે લૂગડાં મેઝાંઝાટ;
 ધૂળમાં નવી રમેરે, નાહી ઘોઘ ઓખખી રહે દીન રાત. ૬

પાઠ ૨ જો.

કકાવારી.

રાગ ઉપરનો.

- જુ કોઈનો નહીરે, ખીજ નામ સાથ બોલાય;
 ત તરવારનોરે, થ થડ દેખીને ઉચરાય. ૧
 સખી મારી થુંકથીરે, અક્ષર માંજે નહીં સુખત;
 ચિતર ન ચિતરેરે, શિલેટમાં લીંટા કુટ ઘાટ. ૨
 દ શુભ દડાતણોરે, ઘ ઘજ જોઈ મન લોભાય;
 ન નળ નગારથીરે, પ પતંગ જોઈ પરખાય. ૩
 સખી મારી નિરમળીરે, સજીથી વેલી ભણવા નય;
 ઘેરથી નીકળીરે, વાટેઘાટે નહીં રોકાય. ૪
 ફ ફણસ થકીરે, બ બકરીનો મુખ બોલાય;
 લ શુભ ભમરડેરે, મ મગર મરચે ઓળખાય. ૫
 સખી મા બાપનીરે, આશા શિર ધરીએ હમેશ;
 સામું ન બોલીએરે, હઠ ને કલેષ ન કરીએ લેશ. ૬

(૪)

પાઠ ૩ જો.

કકાવારી.

રાગ ઉપરનો.

૨ રથથકી બલોરે, લ લખટો જોધને જોડાય;	
૫ છે વહાણનોરે, શ શકોઈ જોઈ જોળખાય.	૧
સખી મારી ભાવથીરે, પ્રભુને બજીએ વારંવાર;	
સુમતિ આપજોરે, બાળજોપાળતણા પ્રતિપાળ.	૨
સ સગડી થકીરે, હ હળ દેખી મન હરખાય;	
ધ ધયળ થકીરે, ઈ ઈસ ઈંટ જોઈ જોળખાય.	૩
સખી મારી ચતુર છેરે, રાખે ચોપડીની સંભાળ;	
ગંદી નવી કરેરે, પાતું ફાડે નહીં ફાધ ફાળ.	૪
ઉ ઉતરડ તણોરે, ઊ આખો જીનનો કે'વાય;	
અ અજગરથકીરે, અક્ષર ચિત્રો જોઈ જોળખાય.	૫
સખી મારી સાસરેરે, બણી ગણી કાઢી થઈ જાય;	
સંપી રહે સદારે, જગમાં કીરતિ છત્ર ધરાય.	૬

ધોરણ ૧ લું.

પાઠ ૧ લો.

બાળટોળી.

અચકો મચકો કાલેરી—એ રાગ.

સૌ હળીમળી લેઈએ તાળી બે'ન, સરખી વયની સાહેલો.	
અલી તું બલી બોળી બાળી બે'ન,	”
બીજીએ વે'લાં પરભાતે બે'ન,	”
બજીએ પ્રભુને બલીભાતે બે'ન,	”

પાઠ ૧ લો.

નિશાળનો મહીમા.

પ્રીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રાગ.

સરખી સમાણી સાહેલીયોરે, નિશાળે બણવાને જાયરે;
 ઓ માડી, બણવા નિશાળે મોકલોરે. ટેક.
 ચોપડીઓ લેઈ હાથમાંરે, મનમાં બહુ મકન્નાયરે. ઓ. ૧
 જે'નપણી સાથે હું ગધેરે, એકદીન નિશાળમાં'યરે; ઓ.
 નિશાળમાં ગમ્મત ઘણીરે, જોઈ જોઈ મન હરખાયરે. ઓ. ૨
 લીંખ્યાં ગુંખ્યાં રૂડાં આંગણારે, ચિતરેલો ત્યાં ચોકરે; ઓ.
 બચમાં રોખ્યા ફૂલ છોડવારે, કેળ ને દ્રાક્ષ અશોકરે. ઓ. ૩
 ગ્યાલેરીયો શી ગોઠવીરે, ટેબલ ખુરશી પાટરે, ઓ.
 ઘડીયાળી ભીંતે શોભતીરે, જેનો ઘડયો રૂડો ઘાટરે. ઓ. ૪
 માયાળુ મે'તાજી બહારે, રાખે પુત્રી સમ હેતરે; ઓ.
 પાઠ બણાવે પ્રીતથીરે, સમજાવે અર્થ સમેતરે. ઓ. ૫

પાઠ ૨ જો.

નિશાળનો મહીમા.

રાગ ઉપરનો.

તાળી લેઈ કુદડી ફરેરે, બાળી બોળી ત્યાંયરે; ઓ.
 કોયલ સમ મીઠા સ્વરેરે, ગરખીયો નીતિની ગાયરે. ઓ. ૧
 પીવરાવે દૂધ પ્રીતથીરે, વે'હુએ મેવા મીઠાધરે; ઓ.
 પાસ પરીક્ષામાં જે ઠરેરે, ધનામ દે સુખદાધરે. ઓ. ૨
 ચોળી ચરણા ઓયણારે, ચોપડિયો રૂમાત્રરે; ઓ.
 જેતું બણતર જેટલુરે, તેને મળે તેવો માલરે. ઓ. ૩
 રંગ જેરંગી રમકડારે, આકૃતિની પેટી માં'યરે; ઓ.
 મોર ચકોર ત્રિદોણીયારે, દેખાડે જે'નોને ત્યાંયરે. ઓ. ૪

એક રમકડું હાથમાં, લેઈ ઝોળખાવે નામરે; ઓ. ૧
 નામ પાટિયાપર લખીરે, અક્ષર જોડાવે તામરે. ઓ. ૫
 વાળાનું એક ચોકડું, તેમાં લખોટાની હારરે; ઓ.
 લીલા પીળા કાળા લાલછેરે, ગણવાને રમવાનો ખાંરરે. ઓ. ૬
 નકશા ભલા ભીંતે ભેરવ્યારે, ચીતર્યા દેશને પાટરે; ઓ.
 દેખાય છે રણિયામણારે, દરિયા કુંગર નદી ઘાટરે. ઓ. ૭
 ચક્રમાં ગોળો ફરેરે, જાંઘો ને ચત્તો થાયરે; ઓ.
 એ ગોળો બૂ માતનોરે, જોઈ મરું મન હરખાયરે. ઓ. ૮

પાઠ ૩ જો.

નિશાળનો મહીમા.

રાગ ઉપરનો.

રમવાની ઝાઝી મઝારે, ભણતર રમતાં ભણાયરે; ઓ.
 રમ મળે રવિવારનીરે, વગી તેવારો પગાયરે. ઓ. ૧
 રોજ બપોરે રમ મળેરે, રમવાની અડધો કલાકરે; ઓ.
 ખાવું પીવું ને જોલવુંરે, ભણવું ને ખાવો થાકરે. ઓ. ૨
 મા મને નિશાળે મોકલોરે, ભણવામાં ચોટયું ચિત્તરે; ઓ.
 ધૂળમાં નહીં લોટું હવેરે, જઈશ નિશાળે નિત્યરે. ઓ. ૩
 જે નરતારી ના ભણેરે, મૂર્ખ રહે પથુ જેમરે; ઓ.
 ભણવામાં સુખ છે ધણુરે, સુધરે સંતતિ એમરે. ઓ. ૪
 ભણતાં પડિત નિપજેરે, લખતાં લહીયો થાયરે; ઓ.
 ચાર ચાર ગાંધી ચાલતારે, લાંબો પંથ કપાયરે. ઓ. ૫

ધોરણ ૨ જુ.

બાળરામજી અને ચંદ્રમા.

જન જતાવરની મળી મેઘાડંબર ગાજે-એ રાગ,
 બાળા રાગ રામચંદ્રજી, માને જોળે પધાર્યા;

- ચાંદલિયો લેવા આબથી, હાથ લાંબા પસાર્યા. ૧
 ચાંદો આગ્યો નહીં હાથમાં, ઘણું રોવા લાગ્યા;
 સમજ્યા ન કૌશલ્યા માતજ, ચિત્રો આપ્યાં મો' માગ્યાં. ૨
 રડતા ન રહે રામચંદ્રજી, હાથે ચાંદો બતાવે;
 સંજાએ દશરથ સમજ્યા, બાળ ચાંદો મંગાવે. ૩
 ચાંદો આવે કેમ હાથમાં, રામ રહે કેમ જાંતે;
 યુક્તિ કરી થાક્યા ઘણા, બાળરાજા ન માને. ૪
 બાળ, રાજ, યોગી, ત્રિયા, હઠ ચાર છે ખોટી;
 બુદ્ધિબળે લે કેળવી, તો કાંઈ વાત ન મોટી. ૫
 પછી દર્પણ બાળ હાથમાં, આપ્યું બુદ્ધિનિધાને;
 ચંદ્રબિંબ જોઈ દરપણે, રામનું મન માને. ૬
 રડતા છાના રહ્યા રામજી, બાળલિંગા બતાવી;
 રાજા પ્રજા રાજી થયા, બાળરાજા મનાવી. ૭

બાળા અને ચંદ્રમા.

ગોકુળ મથુરાંરે વા'લા—એ રાગ.

- મા મને ચાંદોરે વા'લો, દૂધથી ઘોળો અતિ રૂપાળો;
 જેમ રૂપાનોરે થાળો, રાત દીપાવે છે રઢિયાળો. મા. ૧
 જઈ આભણીએરે ખેડો, તળાવના પાણીમાં ખેડો;
 જે જળમાંથીરે ઝાલું, હાથ ન આવે ઠાલુંમાલું. મા. ૨
 જ્યાં જ્યાં જઈછુંરે માડી, ઘાડી ઝાડી કે વનવાડી;
 ત્યાં ત્યાં સાથેરે આવે, ચાંદલિયો મુજ મનમાં બાવે. મા. ૩
 ગુણ ઠંડકનોરે ધરતો, ધરતીપર અજવાળું કરતો;
 સૂરજ ભેગેરે દાંડી, સાચું જોઈ શકીએ નહીં માડી. મા. ૪
 તાપ તપાવેરે ભારી, પંથી પંથ વહે દુઃખકારી;
 હું તને પુછુંરે માડી, ચાંદો સૂરજ ભેગે દાંડી, મા. ૫
 ૧ જાંતો.

જેજીમાં સૌનેરે સારો, લાગે કોણુ તે માત વિચારો;
હું અણુસમજુરે બાળી, સમજાવે તું માત મયાળી.મા. ૬

ચંદ્ર સૂર્યની લડાઈ. (માનો ઉત્તર.)

રાગ ઉપરનો.

મા કહે સાંભળરે જેડી, સમજુ થાજે ગુણુની પેડી;
ચાંદો સૂરજરે બળિયા, એકદીન ભેળા બેઉ જણુ મળિયા.મા. ૧
લડાઈ જગીરે બેઉને, નવાઈ જોવું લાગે સૌને;
પેલો ચાંદોરે બાબે, બડાઈ પોતાની બહુ દાબે. મા. ૨
હું સુખદાતારે સાચો, સૃષ્ટિનો શણુગાર ન કાંચો;
તાપે તપિયારે દાંડી, મુજ મુખ જોઈ નિંદ્રા લે ઘાડી.મા. ૩
સૌને શાંતિરે આપું, રાત રચી સંકટ સૌ કાપું;
મુખથી અમૃતરે ઝરતો, દરિયામાં હું બરતી કરતો.મા. ૪
શરદ પુનમનીરે રાતે, પાકે મુક્તાદળ બન્નિ બાતે;
ક્રમદ ચક્રોરીરે ચાહે, ચોર જાર મુજથી ડરી જાયે.મા. ૫
સાંભળી સૂરજરે બોલે, ચાંદલિયા તું નહીં મુજ તોલે;
હું સમરથ છુંરે મોટો, જગ પ્રતિપાલક નહીં મુજ જોટો.મા. ૬
તાપ તપાવુંરે ધરણી, પણ વરસાવું વૃષ્ટિ (હું) તરણી;
અનાજ ફળ ફૂલરે કેવા, અદારભાર વનસ્પતિ મેવા.મા. ૭
મુજ પરતાપેરે પાકે, આવમ જીવે નહીં મુજ પાબે;
હું અજવાળુંરે સ્થાપુ, સૌ દીન સરખી રીતે વ્યાપુ.મા. ૮
તું દીન પંદરરે જોગે, પંદર દીન નાસે મુખ મુજે;
પુનમે જોગેરે પૂરો, પડવાથી ક્ષીણ થાય અધૂરો. મા. ૯

લડાઈનું સમાધાન ને માનો બોધ.

એમ વિવાદરે ચડિયા, દેવ ગુર પાસે જઈ અડિયા;
મુદ્દિ બળમાંરે એવો, તોલ ન આવે જુદસ્પતિ જોવો.એમ. ૧

બેઝને આદરે આપી, સમજવ્યા બુદ્ધિબળ સ્થાપી;
 તમે બેઝ સમરથરે સારા, પ્રાણીમાત્રના લોચન પ્યારા. એમ. ૨
 તુમ વિષુ જીવતરે ખાડ, જળ સ્થળમાં સધળે અંધારું;
 સદાય રહેશેરે રાજી, તો ખીલશે કુદરતની ખાજી. એમ. ૩
 ચંદ્ર સૂરજછેરે શાખી, ન જીવે તુમ વિષુ આત્મ આખી;
 એમ સમજવ્યારે પ્રીતે, બૃહસ્પતિએ મિત્રની રીતે. એમ. ૪
 સમજી સંપીરે આલ્યા, ચંદ્ર સૂરજ નિજ સ્થાને ^૧હાલ્યા;
 મા કહે પુત્રીરે પ્યારી, લડે ન ચંદ્ર સૂરજ કોઈ દારી. ^૨એમ. ૫
 પશુ મેં યુકિતરે કીધો, તુજને સમજવા સૌ વિધી;
 સ્પષ્ટિ રથનારે ધોરી, ચંદ્ર સૂરજ જગજીવન દોરી. એમ. ૬
 પ્રત્યક્ષ દેવોરે પૂરા, નિજ નિજ ધર્મ બજાવે શરા;
 બેઝને ગ્રણુજેરે સારા, આખી આલમને બેઝ પ્યારા. એમ. ૭

ધોરણ ૩ જી.

ભારતમાં ચાલતું વર્ષ અને મહીના.

આધવ માધવને કેહેજો—એ રાગ.

સખી ભારતભૂમિ વર્ષ બજી, ત્રણસેં ચોપન દિવસતાજી;
 તેના મહીના ખાર ગણી, સખી ભારતભૂમિ માત નમો;
 તનમન ભકિત સ્વદેશ રમો. સખી. એ ટેક. ૧
 કારતક નવિન વરસ નિકટે, માગશર લગનસરા ઉલટે;
 રાત વધે દીન માપ ઘટે. સખી. ૨
 પ્રેસે ટાઢ પડે ઝાઝી, માહામાં ખીલે વનરાજી;
 જાય શિયાળાની આજી. સખી. ૩
 શ્રાવણમાં સજગે હોળી, ચૈતર પરવારે કોળી;
 વૈશાખે આંખા પોળી. સખી. ૪
 જેઠ તપે ભૂતળ ભારી, ઉન્હાળાના એ ચારી;

અશાઠ વર્ષા વિસ્તારી. સખી. ૫
 આવણુ પુણ્યદાન કાજે, ભાદરવેા ગંભીર ગાજે;
 સરાધમાં લાડુ ખાજે. સખી. ૬
 આસો દશરા દીવાળી, જમીએ શેવ ને સુવાળી;
 રમીએ તાળી લેધ ખાળી. સખી. ૭
 ચોમાસે સૌ વનરાજી. ખીલે કુદરતની ખાજી;
 લીલી સાડી સજે માજી.^૧ સખી. ૮
 દર ત્રીજે વરસે આવે, પુરષોત્તમ મહીનો ભાવે;
 તેમાં પુણ્યદાન થાવે. સખી. ૯

પખવાડીઉં અને પંદર તિથી.

આવો આવો શીવશંકર લોળા—એ રાગ.

વા'લી બે'નો નિશાળે જમએ, ભણી ગણી સમજી થઇએ;
 વા'લી બે'નો નિશાળે જમએ. એ ટેક.
 મહીના બાર વરસ દીનના, બે પખવાડા મહીનાના;
 સુદ ને વદ બે મનમાન્યા. વા'લી. ૧
 અજવાળું સુદ પ્રગટાવે, અંધારૂ વદમાં થાવે;
 કુદરત લીલા બતલાવે. વા'લી. ૨
 પડવે દીન પે'લો જાણો, બીજતણો બીજે માનો;
 ત્રીજે ત્રીજથા કહેવાણો. વા'લી. ૩
 ચોથ તે ચોથે દીન કહીએ, પંચમ દીન પાંચમ લહીએ;
 છઠ્ઠે દીન છઠ્ઠ નિરવહીએ. વા'લી. ૪
 સાતમો દીન સાતમ કહેશે, આઠમો દીન આઠમ કૈયો;
 નામે નવમ દીવસ પ્રેયો. વા'લી. ૫
 દસમો દશમ તણે નામે, અગીઆરસ દીન સુખ પામે;
 બારસ બાર તણે હામે. વા'લી ૬
 તેરસ તેરમે દીન આવે, ચૌદસ ચૌદમે દીન થાવે:

પુનમ ચંદ્ર પૂરો ભાવે. વા'લી. ૭
 પહેલા પંદર અજવાળું, પછીના પંદર અંધારું;
 મહીને મહીને નિત્ય ભાળું. વા'લી. ૮
 બખે ધડીતું અજવાળું, બીજથી નિત્ય વધતું ભાળું;
 આખી રાત પુનમ ગાળું. વા'લી. ૯
 પછી બખે ધડી અંધારું, વદ એકમથી વધનારું;
 અમાસ આખી અંધારું. વા'લી ૧૦

સાત વાર.

પડવેની થણ પ્રીત--એ રાગ.

આદિત્યે રવિવાર સૈયર સંગેરે,
 આજ રગ પડી નિશાળ રમીએ રંગેરે;
 સોમવારે સખીયો થઈને ભેળીરે;
 સૌ ભણવા બધ નિશાળ ગુણની વેલીરે. ૧
 મંગળવારે મેલ મનનો તણએરે,
 સજ વસ્ત્ર સ્વચ્છ ભગવાન ભાવે ભણએરે;
 બુધવારે બે'ન બુદ્ધિ આવેરે;
 બે ભણીએ ભણતર બેશ સદ્ગુણ થાવેરે. ૨
 ગુરુરૂપતિ ગ્રહ દેવનો ગુરૂ બારેરે,
 સૌ લોક ભણે ગુરૂવાર ભેરૂપતવારેરે;
 શુક્રવાર દીન સત્ય વાણી ઉચરીએરે,
 ધરે સદાચાર સંસાર પાર ઉતરીએરે. ૩
 શનીધાર શણગાર નીતિનો સજએરે,
 ભણી ગણી બની હુશિયાર કણ્યો તણએરે;
 સાતવાર શુભ સાત ગ્રહના કહીએરે,
 વળી રાહુ કેતુ સુધાંત નવગ્રહ લહીએરે. ૪
 સદ્ગુણીના પોખાર ગ્રહ સૌ સીધારે.
 ગ્રહ વાંઝા દુરગુણી શીર દૈવે કીધારે;

સત્ય ક્ષમા દય^૧ દાન હુષણ સજ્જરે;
આગસ અભિમાન કુસંપ ધર્ષા તજ્જરે.

પાઠ ૧ દો.

માતૃ સ્તુતિ.

મામેરૂ મોંધા મુલનું—એ રાગ.

સુખદાતા માતાજી જીવો ધણું,
મારા મનના પૂરે નિત્ય કાડ. માયાજી મારી માતડી.
મને દુઃખી દેખી તું દુઃખી થતી,
તારા જેવી ન જગમાં જોડ. માયાજી. ૧
નવ માસ ઉદરમાં^૨ સખી મને,
લને દીધાં મેં દુઃખ અપાર. માયાજી.
સહી વેદના જન્મ આપ્યો મને,
તારો લૂલું હું નહીં ઉપકાર. માયાજી. ૨
પગલું માંડતી નહીં પૃથ્વિતજે,
મને ઉપાડી ફરતી હમેશ. માયાજી.
ગાઈ હામરણું તું હોંચોળતી,
દુઃખ આવવા દેતી ન સેશ. માયાજી. ૩
મને બીનેથી સુકે સુવાડતી,
પોતે બીનામાં સુતી સુખત. માયાજી.
મને વસ્ત્ર શકું ઓઢાડતી,
સેજાં ખેંચી તો ઊઘાડી યાત. માયાજી. ૪
હુખી થઈ રોડતો મર ઊઘથી,
જગી ખવરાવતી તું સુખજી. માયાજી.
વાચા વગરની હું ન બોલી શકું,
ચેતી માંડ્યું આપે મતિમાન. માયાજી. ૫

પાઠ ૧ જો.

માતૃસ્તુતિ.

રાગ ઉપરનો.

મળ મૂત્ર ધ્રુવે મારાં માવડી, મારે માટે ન જમતી મિષ્ટાન.	માયાળુ.
કડવાં ઔષધ ક્વાત ને મૂળિયાં, મારે માટે પીધાં તેં નિદાન.	માયાળુ. ૧
ઘડી જપવા ન દેતી તને કદા, અન્નાડી હું છેક નાદાન.	માયાળુ.
ખાતાં પીતાં તને પજવું ઘણું, તારો માનું હું શો અંશાન. ૧	માયાળુ ૦ ૨
મારા કાલા બોલે ઘણું રીઝતી, મને રીઝવે કહી રૂડી વાત.	માયાળુ ૦
સંસારમાં સ્વાર્થનું સૌ સગું; નીઃસ્વાર્થિ સગી મારી માત.	માયાળુ ૦ ૩
તારો બદલો કદી ન વાળી શકું, સેવું કદ્ય સુધી તારા પાય;	માયાળુ ૦
મામા કાકા ને માશી જીવે ઘણું, સુખ દુઃખમાં નભાવે તું માય.	માયાળુ ૦ ૪
રાત દિવસ ગણે ગુણ માતના, પાર પામે ન કોઈ કવિરાય;	માયાળુ ૦
ઘડયું હૃદય પ્રેમ પૂર માતનું; સ્નેહ સાગરસમ ઉમરાય.	માયાળુ ૦ ૫

ધોરણ ૪ થું.

સીંહ અને જિંદર (ઝિપકારનો બદલો.)

મા પાવાતે ગઢથી ઊતર્યાં-એ રાગ.

એક વૃક્ષ નીચે સૂતો હતો, સુણ બાળારે;
કાઈ ભૂખ્યો સિંહ નિરાશ, સાંભળ બાળારે;
તે નીચે એક દર હતું, સુ. બહુ જિંદરનો લ્યાં વાસ. સાં. ૧
સિંહના શરીર ઉપર ઘણા, સુ. જિંદરગ આવે જાય; સાં.
વનરાજ્ય મન ધારતો, સુ. શું રંકને હંડે થાય. સાં. ૨
પણ બહુ ઢોઝઢોડથી, સુ. કાપ્યો તે વનનો રાગ; સાં.
એક જિંદર પકડ્યો તદા, સુ. તસ મારવા જેવો જાય. સાં. ૩
જિંદર ખોલ્યો કરગરી, સુ. મને માફ કરો મારાજ; સાં.
હવે ફરીથી નહીં કરૂં, સુ. તમે જિતમ છો વનરાજ. સાં. ૪
દયા ધરી દિલ છોડીયો, સુ. કહે જિંદર સાંભળો દાદ; સાં.
હું બદલો વાળીશ ખરો, સુ. સેવકને કરજો યાદ. સાં. ૫
સિંહ હશ્યો તું શું કરીશ, સુ. જિંદરગ મુજ ઝિપકાર; સાં.
અવસરે સેવા આદરૂં, સુ. કહી ગયો કરી નમસ્કાર. સાં. ૬
પારધીની જાળે કદા, સુ. સપડાયો સિંહ અકાર; સાં.
જિંદર આવ્યો તે સમે, સુ. કાપ્યો તે જાળનો દોર. સાં. ૭
છૂટ્યો તે વન કેશરી, સુ. માન્યો જિંદર ઉપકાર; સાં.
હું હસતો તુજને હતો, સુ. તું રંક ક્ષુદ્ર અવતાર. સાં. ૮
પણ એ ભૂલ છે માહરી, સુ. કરવો નહીં ગર્વ લગાર. સાં.
કરણીથી આજખાય છે, સુ. નાના મોટા નરનાર. સાં. ૯

ઘેલો બાદશાહ ને સૂર્ય ઝિપરની ચઢાઈ.

વા'લે અમૃત પાઇ ઉછેયાં વા'લાજીએ-એ રાગ.

એક નવરંગ પુરીમાં અક્ષત્યાજખાં રાજરે,

તસ હજુર ખુશામતખોર લાલખાં લાજરે;
 રાજમે'લથી પૂર્વ દિશાએ કચેરી શા'નીરે,
 જતાં આવતાં સૂર્યનો તાપ પડે તોફાનીરે. ૧
 લાલખાંને પૂછ્યું શાહે સૂરજ આણુ ન માનેરે,
 હજુ જ્યારે રહ્યા છે શત્રુ જીતવો છાનેરે;
 કહે લાલખાં બંદેનિવાજ પકડી મંગાવોરે,
 એનો બાર છે શો અહીં કેદ કરીને લાવોરે, ૨
 પછી સ્વારથિલાલ પ્રધાનને શાહે તેડાવ્યોરે,
 કહે શાહ ચઢાઇ કરી સૂરજ અહીં લાવોરે;
 કહે મંત્રી સૂરજ અશમાન રહ્યા છે છાનેરે,
 યુદ્ધ કરવા તેની સાથ જવું અસમાનેરે. ૩
 આકાશે જવાનાં યંત્ર મળે છે વિલાતેરે,
 એક લાખ રૂપૈયા આપો તો લાવીએ ખાંતેરે;
 શાહે લાખ રૂપૈયા આપ્યા મંત્રીને હાથેરે,
 પરવરિયો મંત્રી લસ્કરલાવની સાથેરે. ૪
 કેટલાએક દીન ફરી મંત્રી પાછો આવ્યોરે,
 કહે શાહને સૂરજ જીતીને બાંધી લાવ્યોરે;
 પશ્ચિમ દિશ હોજના પાણીમાં પેઠો લાજરે;
 પ્રતિબિંબ જળે જોઇ શાહ થયો બહુ રાજરે. ૫
 મંત્રીને કર્યો શિક્ષપાવ સાખાશી દીધીરે,
 પૂર્વ બાજુથી પશ્ચિમ બાજુ કચેરી દીધીરે;
 જવું આવવું પશ્ચિમ તરફ શાહને થાવેરે,
 તેથી સૂર્યનો તડકો શાહ ઉપર નવી આવેરે. ૬
 એવા અઘલજાજખાં સૂર્ય જિત્યા મન માનેરે,
 ગૂરખ માથે નહીં હોય સ્ત્રીગણ નિદાનેરે;
 બગિચાથી બાથ લીડે તો ખતાં ખાકેરે,
 મૂળ નાંખીએ સૂરજ સામી તે આંખોમાં આવેરે. ૭

શિયાળ અને બગલો.

કેરી સૈયર જેનો કંથડો—એ રાગ.

મસ્કરી કરતાં પારકીરે, લાજ પોતાની જાય;

પસ્તાવો પૂરો પામીએ, જીવ જોખમ થાય.

મસ્કરી કરીએ ન પારકી. એ ટેક. ૧

વિહંગમુર નગરી વિશેરે, પશુ પંખીનો વાસ;

શિયાળ ને બગલો રમે, નિલ કરી સહવાસ. મસ્કરી. ૨

શિયાળીએ બગ નોતયોરે, ઘેર જમવાને ખાસ;

છાછર થાળે પીરશી, ખીર જમવાને તાસ. મસ્કરી. ૩

બગલાની લાંબી આંખથીરે, ખીર આવે ન મુખ;

શિયાળિયો ચાટી ગમો, ભાગી બગની ન મુખ. મસ્કરી. ૪

શિયાળિયો હસીને કહરે, મુણો બગલાજી વાત;

આજ રસોઈ કેવી થઇ, કહો સ્વાદ નિરાંત. મસ્કરી. ૫

બગલો ચતુર મન એતીયોરે, થઇ મસ્કરી આજ;

કાવકો થઇને બોલીએ, બલી રસવતી રાજ. મસ્કરી. ૬

કાલ પંચારો આપણેરે, ઘેર જમવાને રાજ;

બકિત કહું બલી ભાતથી, રાખું આપની લાજ. મસ્કરી. ૭

શિયાળ જમવાને ગયોરે, પછી બગલાને ઘેર;

શિરોહીમાં ખીર પીરશી, જમો શિયાળ લે'ર. મસ્કરી. ૮

શિરોહીનું મુખ સાંકડુરે, મુખ મોઢું શિયાળ;

ખાવાને ફાંફા માર્યા ઘણા, પણ ફાળ્યો ન તાલ. મસ્કરી. ૯

ચાંચ ધાલી બગ ખાઈ ગયોરે, બોલ્યો મસ્કરી બોલ;

સ્વાદ રસોઈનો શિયાળજી, કેવો આવ્યો છે થોલ. મસ્કરી. ૧૦

શિયાળ સમજીને બોલીયોરે, કાલ જેવો છે તાજ;

વેપ બજાવ્યો વિશેષ તે, મારો વાંક છે લાલ. મસ્કરી. ૧૧

મસ્કરી મેં કાલે કરીરે, કરી બમણી તેં આજ;

મસ્કરી કોઇની નહીં કરૂં, મળી શિક્ષા સદાજ. મસ્કરી. ૧૨

પાઠ ૧ લો.

ગરવી ગુજરાત.

મા તું પાવાની પટરાણી કે કાળી—એ રાગ.

'ગરવી શ્રી ગુજરાત સુખત માત રણિયામણીરે લોલ,
 ભારત ભૂમિની દુઝણી ગાય સદાય સોહામણીરે લોલ;
 ધરણી રતણી ઝભાલ વિશાળ તિલક રૂપે રતીરે લોલ,
 કુદરતની કિડાનો બાગ અથાગ લોલાવતીરે લોલ. ગ. ૧
 પાકે કાચું સોનું રસાળ ભૂમિ ધાન્યે ભરીરે લોલ,
 શાળી રશાળી મગ મઠ ચોળા ધજા ને બાજરીરે લોલ;
 ચણા જવાર તુવર ઝાલર જવ બાંટી બાવટોરે લોલ,
 ફળદ્રુપ પ્રાંત રસાળનો રોપ્યો જગમાં વાવટોરે લોલ. ગ. ૨
 તલ સરશવ અગશી એરંડી કસ્ટૂળી ધાવડીરે લોલ,
 પાકે અશીણુ તમાકુ કપાશ ગળીને શેલડીરે લોલ;
 વનરાજીની શોભા નંદનવન શોભા ખરીરે લોલ,
 સદિના શણગાર રૂપે તું માતા ગુર્જરીરે લોલ. ગ. ૩
 આસોપાલવ વડ પીપળ આંબા ને આમલીરે લોલ,
 મહુડા લીમડા શમડા રાયણ બોરડીયો ભલીરે લોલ;
 દત્તાદિક વિધ વિધ તરૂ દામ દામ જોઇ મન રમેરે લોલ,
 વિનયથી પદ્મ નમે તેમ તરૂવરદ્રજભારે નમેરે લોલ. ગ. ૪
 દદળી દાદમડી શિતાદ્રવી નારંગી વડીરે લોલ,
 અંજીર શેતુર પપનસ મેવા દ્રાક્ષ બદામડીરે લોલ;
 ચંપો ચંબેલી ગુલ જાસુદ મોગર માલતીરે લોલ,
 જાંઘળ જુઘ કમળ કેતકી પૂલની વાડી ફાલતીરે લોલ. ગ. ૫

પાઠ ૨ જો.
ગરવી ગુજરાત.
રાગ ઉપરનો.

રાજનગર શુભ અમદાવાદ ભરત લુપણ ખરેરે લોલ,
કળા કુશળ હુન્નર વેપારથી આખાદી ભર્યુંરે લોલ;
કાપડ સુતરની મીસોનો હુન્નર છે ધણોરે લોલ.
ઉઘોગી ધિમાન શ્રીમાન જયો વસ્તીતણોરે લોલ. ગ. ૧
સુરત ભર્ય વડોદર પંચમાહાલ શોભે ધણોરે લોલ,
ખેડ ખંભાયત પ્રાચિન પાટણની નહીં મણોરે લોલ;
૨થી સ્થળ વીસનગર મેસાણા આદિક છે ભલાંરે લોલ,
છંડર પાલણપુર રાધનપુર ને રાઝપીપળારે લોલ. ગ. ૨
રાજ્યસ્થાન કાઠીયાવાડ તણું ખહુ શોભતાંરે લોલ,
ભાવનગર જુનાગઢ જામનગર મન લોભતાંરે લોલ;
છત્તાદિક ખહુ નગર પુર ને ગામ ધણું મળીરે લોલ,
ગુર્જર ભૂમિની ઘટના થઈતે કોઈન શકે કળીરે લોલ. ગ. ૩
મહી તાપી નર્મદ સાબર આદે નદી નિર્મળીરે લોલ,
અર્બુદ શેત્રુંજય ગિરનારાદિક પર્વત વળીરે લોલ;
મશર ને કિનખાપ કિનારી મુગટા રેશમીરે લોલ,
સાડી ધરચોળાંદિક કારીગરી નહીં અહીં સમીરે લોલ. ગ. ૪
એવી રશાળી યશાળી પુનિત છે આ ગુર્જર ભૂમિરે લોલ,
આગસ ધર્યા તથા અભિમાન થજે સૌ ઉઘમીરે લોલ;
જન્મભૂમિ માતા ગુજરાતતણા ગુણ શા ભણુંરે લોભ,
સાંકળચંદ સ્વદેશભક્ત નરનાર જીવો ધણુંરે લોલ. ગ. ૫

ગરબો.

બાળવિનંતી.

સર્વે સખિયોને શીખ દઉંરે—એ રાગ.
હીનીતિ શિક્ષણ દો ભણુંરે અગે બાળા બચરીએ,

૧ બુદ્ધિધવાન. ૨ સિદ્ધપુર. ૩ રમના.

વ્યવહારિક નૈતિક સ્થિતીરે આર્ય બધુ ઉદ્ધરીએ;

સત્ય ક્ષમા સદાચારથીરે સંસાર સુધરીએ,

આ સંસાર સમુદ્રમાંરે સુખ ભરતી ભરીએ.

દમયંતી સીતા સતીરે લોલ, પુર્વે ભણેલી સૌ હતીરે લોલ;

નીતિ કેળવણી ભણી બહીરે લોલ, કીર્તિ કરી જેણે ઉચ્ચ-
ણીરે લોલ;

અમણુ મૂર્ખ માતાની સંતતિ મૂર્ખ પરંપરારે લોલ;

માત હોય વિદ્વાન પ્રજા તો યાય ધૂરંધરારે લોલ,

પુત્રી માતાસગ સદ્ગુણીરે લો, સદ્ગુણી સાસુની વહુ ગુણીરે લો.

સાંદી સરળ સબ્ય નિર્મળીરે લો, ભણી ગણી થાશે ભલીરે લો.

દેશની ઉન્નતિ કોમની ચઢતી સ્ત્રી શિક્ષણુ વિષેરે લોલ.

ધિરવીર બગ બુદ્ધિ ગિધાન પ્રજા પ્રાક્રમી થશેરે લોલ.

સ્ત્રી શિક્ષણુના પ્રભાવે, દેશમાં સુધારા થાવે;

કુધારા કુસંપ જાવે, ઉઘમી પ્રજા બનાવે.

સ્ત્રીનીતિશિક્ષણુ ધો ભલુંરે, અમે બાળા હયરીએ.

ધોરણુ ૫ મું.

આર્ય અબળાનો પોકાર.

સુંદર શામળીયા નામ જપીશ-એ રાગ.

આર્ય વિદ્યા બિધરો, સુણી અબળા પોકાર; સ્વદેશી સાચ કરો,

સ્ત્રીશિક્ષણુ ધો સાર. આર્ય. એ ટેક.

સ્ત્રી કેળવણી છે સુખદાઈ, જેમાં દેશની ચડતી સમાઈ;

ભવિષ્ય સંતતિ સૂધરે ભાઈ, અમણુ મૂર્ખ નારી દુઃખદાઈ;

જ્ઞાન સકલ શણુગાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૧

માત ભણેલી પુત્રી ભણાવે, સાસુના ગુણ વહુમાં આવે;

જ્ઞાનચક્ષુ અંતર પ્રગટાવે, જ્ઞાની સ્ત્રી રહે સરળ સ્વભાવે;

વિદ્યા ગુણ ભંડાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૨

દમયંતી સીતા ૧પંચાણી, ૨આહી આદિક સતી મયાણી;
 વિદ્યા કેળવણી નીતિ પાળી, ભરતભૂતી કીરતિ અજવાળી;
 કેળવણી નીતિ સાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૩
 દેશ પ્રજા ૩દ્રોહી માહા પાપે, સ્ત્રીકેળવણીની જડ કાપે;
 પશુ એ કેળવણી પરતાપે, રણ કીરતિ વીર બાળા સ્થાપે;
 જ્ઞાન પરમ આધાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૪
 પંડિત નરને સ્ત્રી અજ્ઞાની, મળતી ૫પાંતી ન હોય મજાની;
 ધરસંસારનો રથ તોફાની, એક પૈડે ફરતાં હોય હાની;
 સહગુણી જોડી શ્રીકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૫
 સોમાં કોઈ એક કસટા ૫કામી, ન ગણે કેળવણીની ખામી;
 નીચ સંગતથી થાય હરામી, નીતિ વિના કેળવણી નકામી;
 સદાચાર મુખકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૬
 રામ બિંબ મા'વીર મુઝાળા, વીર પુત્રો પ્રસવે વીરબાળા;
 ધરનો રતંબ ખરો ગુણ માળા, સ્ત્રી વિણ ધર સમચાલની સાખા;
 સ્ત્રીબુધણ સંસાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૭
 પ્રેમની પેટી કામળવેલી, સુખ દુઃખમાં પતિની સ્ત્રી બેલી;
 મતિની એ'માં મધ સતી પે'લી, પ્રેમદા એવી પ્રેમમાં ઘેસી;
 સ્ત્રી વિણ દુઃખી સંસાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૮
 અનાચાર સ્ત્રીમાં જે દેખો, આર્ય તમારી એ ભૂલ પેખો;
 અબણ મૂર્ખ રાખી શું લેખો, ધર્મ કર્મ આચાર ન દેખો;
 એ અજ્ઞાન વિકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૯
 નિર્લજ્જ અંજલિ તૃપી શરમાતી, લમ સમે ભુંડાં ગીત ગાતી;
 તારી નહીં તે ભુંડણી જાતી, કામણ દુમણમાં ભટકાતી;
 મૂર્ખ અબણ જે નાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૧૦
 બાળલગ્ન ને વૃદ્ધ વિવાહે, વાળ્યો દાટ દેશમાં દાહે;

અભણુ સ્ત્રિઓ ચાલે એ રાહે, સુધરેલી કુચાલ ન ચાહે;
 બાળ લગ્ન ધિક્કાર. આર્ય વિધા. ૧૧
 આર્ય ટેક અખગાનો રાખો, કેળવણી દો અભણુ ન રાખો;
 સાંકળચંદ ફળ મીઠાં ચાખો, દેશભક્ત વીરપુત્રો પાકો;
 સ્ત્રી શિક્ષણ સુખકાર. આર્ય વિધા. ૧૨

સાચું બોલવા વિશે.

મહીનુ મુલ બતાવ-એ રાગ.

સાચું બોલ સદાય, બાળા ગુણ મણિમાળા. ટેસાચું. ૧
 સાચાનો વિશ્વાસ કરે સૌ, સાચે સુજશ ગવાય,
 સાચે રાચે શ્રી જગદિશ્વર, સાચાને સુખ થાય;
 સત્યથી અગ્નિ પાણી. સાચું. ૧

મત્યથી બરતલૂમિ પંકાણી, સૌમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય,
 તસુ પુત્રી વીરબાળા આપણુ, જુઠું ન વદીએ કદાય;
 જે કદી સંકટ આવે. સાચું. ૨

સાચાને સૌ પાસે રાખે, જુઠાથી દૂર જાય,
 જુઠો વાત વાતમાં ભુઠો, કોઈ ન લે તસુ છાંય;
 જ્યાં ત્યાં અપજશ પામે. સાચું. ૩

સાગર જે મરઝદા મૂકે, અંદર સુરજ ચૂક થાય,
 જીવ જાય તો જવા દેઇએ, સત્ય ન તણએ કદાય;
 સત્યમેવ જય અંતે. સાચું. ૪

રાજ તણ ચંડાળતણે શ્વેર, રહ્યા હરિશ્ચંદ્ર રાય;
 દુઃખ સહ્યાં પણ સત્ય તજ્યું નહિ, સત્યનો જયજય થાય;
 સત્યવાદી જે મવાયા. સાચું. ૫

બીજા યુધિષ્ઠિર રામરાજનું, સત્ય જગત પંકાય,
 પ્રાણ તજે પણ સત્ય ન ચૂકે, સત્ય અટંકી એ રાય;
 અનંદ રહ્યા દુનિયામાં. સાચું. ૬

સીતા દમયંતી પંચાળી, જમમાં સતિયો ગવાય,
પ્રાણાંતક સંકટ બહુ વેઠ્યાં, તનુનું ન મૃત્યુ કદાચ;
કીરતિ રહી જગ ગાણ. સાયુ. ૭

વાતવાતમાં જુક વઘાથી, આવરદા ક્ષય થાય,
બાળા જુક તણ ગુણમાળા, સાયુ વદન્ને સદાય;
સત્યની છાપ છપાશે. સાયુ. ૮

ઉપવનનું વર્ણન.

શી ખીલી આજ તાણ, વનરાણ. એ ટેક.
કોયલ ટોકે સહકાર, માલતિ મધુકર જંકાર;
આ ઉપવન રહ્યું ગાણ. વનરાણ. ૧
ખળખળ સરિતા વહે નીર, પસરે સુગંધી અમીર;
શી કુદરતની બાણ. વનરાણ. ૨
કીર હંસ મોરના શોર, બગ તેતર કાક અકોર;
છે ઝાઝા ચકવાણ. વનરાણ. ૩
સસલાં ને શિયાળ કોડ, હરણાંની હોડહોડ;
હુકક વાનર કરતાણ. વનરાણ. ૪
કુસમિત કેસુડાં પૂત્ર, બહુ બે'કે વિકસીત મુલ,
આ દાદમડી તાણ. વનરાણ. ૫
માલતી મોગર ગુલબાસ, બાધ કેતકી ચંપક વાસ;
દીલ દેખી હોય રાણ. વનરાણ. ૬
શા કમળ રચ્યાં કિરતાર, બસુદ અંબેલી શ્રીકાર;
પસરો ખુશબો ઝાઝી. વનરાણ. ૭
નારંગી ફનસ અંજીર, વળી દ્રાક્ષ બદામ પંખજર;
શી પપનસ પતરાણ. વનરાણ. ૮
આ વૃક્ષ વિંટાણી વેલ, આ કોમળ સુંદર કેળ;
શું કલ્પલતા લાણ. વનરાણ. ૯

(૨૪)

દેશવર્ણને યથાર્થ ન્યાય આપનાર ન્યાયમૂર્તિ

મહારાજધિરાજ

શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડ સરકાર.

રાજગીત.

પાટણના નૃપ નથી તુજ મે.'લે ઐરાગ.
મહીપતિ ગાયકવાડ રાજનીતિ નિપુણ સયાજીરાવ,

મહ્યું લઘુ વયમાં મોટું રાજ, મરેહા માંરાજનધિરાજ;
ગોત્ર ભાર્ગવવંશી માંરાજ, પુરુષ મૂળ થયા પીલાહરાવ.

મહીપતિ. ૧

કળા કૌશલ્ય નીતિ ભંડાર, શાસ્ત્ર સાહિત્ય સાંગીત વિચાર,
ભણ્યા ભાષાના ભેદ અપાર, કર્યો દેખવણીનો મગરાવ.

મહીપતિ. ૨

અઠારસેં પંચોતેર સાલ, તખ્ત બેઠા માંરાજ ગાળ;
સ્વતંત્ર થયા એકાશી સાલ, મંત્રી પદ સર.ડી. માધવર.વ.

મહીપતિ. ૩

પ્રવિણ સહવિદ્યા શીખી થાય, યોગ્ય દે દેખવણી ને ન્યાય;
જગતમાં કીરતિછત્ર ધરાય, વિશુદ્ધનર ન્યાય મૂર્તિ મહારાવ.

મહીપતિ. ૪

અઠિશ સરકારે બક્ષિસ દીધ, યોગ્ય ઇલકાઓ હાતમ તીધ;
કર્યા સાર્વજનિક કામ પ્રસિદ્ધ, ગુણી યુવરાજ ફતેસીંહરાવ.

મહીપતિ. ૫

રાજમાં કર્યા સુધારા કામ, સુધાર્યા ન્સ્તા પૂલ તમામ;
કર્યા હાઈમકુલ કોલેજનાં ધામ, વળી હોસપિટલ બાગ ને

વાવ. મહીપતિ. ૬

કર્યો રાહદારી વેરો માફ, રાય ને રંક નેક ઇનસાફ;
રાજમાં શાંતિ સલાહ સાફ, પ્રજાપર પુત્ર પુત્રીસમ બાવ.

મહીપતિ. ૭

યુરોપે મુસાફરી બહુ કાવ, ભેટ માંરાણીજીથી લીધ;
હુત્તર નિજ દેશ કર્યા પરસીધ, કર્યા શુભ કલાબતન મા-

હારાવ. મહીપતિ. ૮

સ્વર્ગપુરી વીરપુર સાક્ષાત, રાજધાની જગમાં પ્રખ્યાત;
ઠડી પાંટણ સિદ્ધપુર વિખ્યાત, દારિકાં હિંદુ તીર્થ પ્રભાવ.

મહીપતિ. ૯

પ્રજા ને રથાનિક^૧ રાજ સંબંધ, રાજ ધોરણના બાંધ્યા બંધ;
રમ્યા પોલીસ લશ્કરી પ્રબંધ, ચલાવે રામરાજ માહારાવ.
મહીપતિ. ૧૦

લક્ષ કેળવણીપર બહુ દીધ, વર્ગ પ્રાથમિકને જિયો કીધ;
ફરજ કેળવણી કરી પ્રસિદ્ધ, જિઘાડે શાળા ત્રીશ દર સાલ.
મહીપતિ. ૧૧

રૂઢિ જિત્તેજન શાળા કીધ, અન્નક્ષેત્રો બહુ બાંધી દીધ;
ભલું શ્રીશિક્ષણ કર્યું પ્રસિદ્ધ, પ્રકાર્યો દેશભક્તિમાં ભાવ.
મહીપતિ. ૧૨

બાળવિમાહનો કરવા નાશ, કર્યો શુભ રાહાવટ આકટ પ્રકાશ;
પ્રજાની સ્થિતિ સુધરવા ખાસ, કર્યો સંસાર સુધારો સાવ.^૨
મહીપતિ. ૧૩

સરસ્વતિ વસે મુખાંબુજ મંદિર, કરકમળમાં શ્રી^૩ વસે સદાય;
કીર્તિ કોપી દેશાંતર જાય, રાવમાં સૌ ગુણનો સંભાવ.
મહીપતિ. ૧૪

બધા ગુણ કવિતામાં ન સમાય, લખ્યા મેં અલ્પ મતિ
મહિમાય, રાજગુણ ભક્ત સાંકળવંદ ગાય, ચિરંજય રહો
સયાજીરાવ. મહીપતિ. ૧૫

પાઠ ૧ લો.

સંસ્થાન શોભા.

ગાડી આવી ગુજરાત અગનકેરી—ઐ રાગ.
સુણો સજ્જન સૌ નરનાર, શોભા સંસ્થાનની સારી,
કરે મહીપતિ રાજ શ્રીકાર, શોભા સંસ્થાનની સારી;
ધરે પૂર્ણ પ્રજાપર પ્યાર, શોભા સંસ્થાનની સારી. ૨૬.
સાખી.

કુચ્છરાજના મહીપતિ, ખેંગારજી મા'રાવ;

ધવળ કીર્તિશશિ વંશમાં, રાવ જાડેજા શાંત સ્વભાવ.
શોભા. ૧

ખ્રિષ્ટિશ રાજથી મેળવ્યું, સતર તોપનું માન;
પ્રજાપાળ રૂડા રાજવી, વિદ્વાન ને બુદ્ધિનિધાન. શોભા. ૨

ભાવ કેળવણી મેળવી, દે કેળવણી દાન;
સાર્વજનિક ઉપકારમાં, કોડ ખરચ્યા રૂપૈયા નિદાન. શોભા. ૩

નિજ માતાના નામથી, સંસ્કૃત શાળા કીધ;
મળી ભેટ નિજ લક્ષમાં, તે સ્ત્રી શિક્ષણમાં દીધ. શોભા. ૪

ધન્ય પિતા પ્રાગમદ્ભીજી, પરાપકારી સ્વભાવ;
કુળદીપક ખેંગારજી, રૂડા સવાઈબાહાદુર મહારાવ. શોભા. ૫

જુનાગઢના રાજમાં, રસુલખાનજી નવાખ,
બાદશાહ હુમાયુથી, મળ્યો બાબીસાહેબનો ખીતાબ.
શોભા. ૬

મહુમ મોજતખાનજી, હતા ધણ ઉદાર;
સાર્વજનિક કામો કર્યા, કર્યા કેળવણીનો પ્રચાર. શોભા. ૭

નવાખ સાહેબ હાલના, પરાપકારી ઉદાર;
આશ્રય દે વિદ્વાનને, જેની રાજનીતિ છે શ્રીકાર. શોભા. ૮

નવાનગરના જામશ્રી, બા'દુર રણજીતશીંગ;
ચંદ્ર વંશમાં નિર્મળા, રૂડા જાડેજા રજપુત રંગ. શોભા. ૯

મહુમ જામ વિકાજીએ, બાંધ્યો રાજપ્રબંધ;
સાર્વજનિક કામો કર્યા, રાજનીતિ કેળવણી સખંધ. શોભા. ૧૦

તે કુળદીપક હાલના, જામ મણા વિદ્વાન;
પ્રજા પુત્રસમ પાળીને, મેળવશે તે મોડું માન. શોભા. ૧૧

પાઠ ૨ જો.

સંસ્થાન શોભા.

મન માને નહીં સો શેરા સમજવું તોય શું થાયે-એ રાગ.
સુથ સાહેલી રાજ્યસ્થાન મળી અખળા દુઃખ ટાળશે;

૧ રાજનીતિ.

- સૌ રાજપિયો સ્ત્રીનીતિશિક્ષણ દેખ પ્રજને પાળશે;
જે ભાવનગરના મા'રાજ, શ્રી ભાવસંગજી ગુણ ઝાઝા;
છે સૂર્યવંશી ગોહલ રાજ. સુણ. ૧
- તસ તાત તખતસીંહજી ખ્યાતા, પુણ્યાત્મા નીતિનિપુણ દાતા;
મહારાજ ખીતાખ પંકાતા. સુણ. ૨
- કોલેજ મકાન કર્યું મોડું, જે રાજકોઠમાં હતું છોડું;
ખાંધ્યો નદીનો પુત્ર પુણ્ય મોડું. સુણ. ૩
- ખાહેશ ચપળ છે મા'રાજ, કંગવણી નીતિનિપુણ રાજ;
નિજ તાતસમા ગુણ છે ઝાઝા. સુણ. ૪
- નિજ પ્રજા પુત્ર માફક પાળો, વિદ્વાનોને આશ્રય આલો;
શ્રી ભાવસંગજી સુખ મા'લો. સુણ. ૫
- હવે ધ્રાંગધરાને યાદ કરો, રાજસાહબ ઝાલાને સમરો;
સૂર્યવંશી અજીતસીંહ સીંહ ખરો. સુણ. ૬
- તસ વડીલ માનસીંહજી રાજ, ઇલકાખ મળ્યા મો'ટા તાજ;
કર્યા રાજસુધારા અતિ ઝાઝા. સુણ. ૭
- વિદ્વાન ધણા છો મા'રાજ, રાજકર્તામાં ઊત્તમ રાજ;
કવિજનના નવીન ભોજરાજ. સુણ. ૮
- સ્વસ્થાન મોરખીમાં ખ્યાતા, વાઘજી ઠાકોરસાહેબ દાતા;
શશિવંશ જાડેજા પ્રખ્યાતા. સુણ. ૯
- નિજ તાત રવોજી મા'રાજ, હુત્રર ખેતી કીધાં તાજ;
વળી રૈયતની રાખી ૧માઝા. સુણ. ૧૦
- વાઘજી મા'રાજ ઉપગારી, રૈયત દુષ્કાળ વિશે તાસી;
સાર્વજનિક કામ કર્યાં ભારી. સુણ. ૧૧
- પેતે શુભ કંગવણી લીધી, રૈયતને તે વે'હ્યી દીધી;
સ્ત્રી કંગવણી કરી પરસીધી. સુણ. ૧૨
- પરદુઃખમંજવર વિક્રમ જેવા, વિદ્વાનોને આશ્રય દેવા;
ધણુ' છવો ઊત્તમ નર એવા. સુણ. ૧૩

પાઠ ૩ જો.

સંસ્થાન શોભા.

પીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રાગ.

ગોંડળના રૂડા રાજવીરે, ભગવતસીંહજી નામરે;

સાહેલી. શોભા સુણો સંસ્થાનવીરે. ૧૬૬.

ઠાકોરસાહેબ શોભતારે, જડેજ વંશમાં^૧ તાજરે. સાહેલી. ૧

ફેલો યુનિવરસિટીતણારે, વિદ્વાનને ગુણવાનરે; સાહેલી.

પુલ બાગ રરતા કર્યારે, શાળા કેળવણી મકાનરે. સાહેલી. ૨

ધર્મશાળા આપધશળારે, કીધાં સાર્વજનિક કામરે; સાહેલી.

માફ કર્યા વેરા બધારે, દાનમાં ભોજ ઉપનામરે. સાહેલી, ૩

કદર કરી પ્રજાએ કર્યુરે, આવલું રાજનું તામરે. સાહેલી.

આશ્રય દે વિદ્વાનનેરે, રાખ્યું અપિચળ નાગરે. સાહેલી. ૪

વાંકાનેરના રાજવીરે, અમરસીંહજી રાજરે; સાહેલી.

રાજસાહેબ ઝાલા વંશનારે, ન્યાયનિપુણ મા'રાજરે. સાહેલી. ૫

તખ્ત પધારી તે સમેરે, દેશમાં હતો દુકાળરે; સાહેલી.

ઘેર્ય ધરી પાળી પ્રજારે, સૌની લીધી સંભાળરે. સાહેલી. ૬

રાજકાજ ઈનસાફનારે, જાતે કરે સૌ કામરે; સાહેલી,

જાંચી કેળવણી પામીનેરે, આપે પ્રજાને તમામરે. સાહેલી. ૭

પાલીતાણામાં શોભતોરે, શેત્રુંજી સ્વર્ગ સમાનરે; સાહેલી.

તિરથ તે જૈનધર્મનુંરે, જાંચા દેવળ અસમાનરે.^૨ સાહેલી. ૮

ગોહલ વંશના રાજવીરે, માનસીંહજી સુખણરે. સાહેલી.

સ્વર્ગવાસ થયો તેમનોરે, હતા પિવેકી વિદ્વાનરે. સાહેલી. ૯

બાળકુંબર છે તેમનારે, વરતાવી તેમની આણરે; સાહેલી.

ખિટિશ રાજ્ય વહિવટ કરેરે, ઓગાન સાહેબ સુખણરે. સાહેલી. ૧૦

ઘોળના શ્રી હરીસીંહજીરે, જડેજ રજપુત રાજરે. સાહેલી.

ઠાકોરસાહેબ છે વડારે, કીધાં સાર્વજનિક કાજરે. સાહેલી. ૧૧

પાઠ ૪ થો.
સંસ્થાન શોભા.
રાગ ઉપરનો.

લીંબડીના રાજા રાજવીરે, જસવતસીંહજી નામરે; સા.
ઝાલા વંશમાં જગમગેરે, ઠાકોરશ્રી ગુણગ્રામરે. સા. ૧
કૌંસીલના મેખ્ખર થયારે, આપ્યું શ્રી સરકારે માનરે; સા.
૧૬૬૫ વિવેકી વિદ્વાનછેરે, દીધું દુકાળમાં દાનરે. સા. ૨
સ્વપર પ્રજા બીડ કંદ્યારે, જીવતી રાખી તમામરે; સા.
ઉત્તમ રાજવિયો વિશેરે, છાપી છાપ રાખ્યું નામરે. સા. ૩
સાર્વજનિક કામો કર્યારે, દીધાં કેળવણીનાં દાનરે; સા.
આશ્રય દેવિ પંડિતનેરે, આપી કરે સન્માનરે. સા. ૪
લાખાજીરાજ રાજકોઠનારે, ના'ની ઊમર છે તાસરે; સા.
ઠાકોર જાડેજા વંશનારે, કરે કોલેજમાં અભ્યાસરે. સા. ૫
ખ્રિષ્ટશરાજ વહિવટ કરેરે, રાજતંત્રની રીતરે; સા.
રાજનીતિથી રાખતારે, બાળરાજ પર પ્રીતરે. સા. ૬
બાલસીંહજી રાજવીરે, વઢવાણના ઝાલા રાજરે; સા.
ઠાકોરસાહેબ અત્યારે, સાર્વજનિક કરે કાજરે. સા. ૭
મહુમ દાજીરાજજીરે, પ્યારા પ્રજાના ભૂપાળરે; સા.
પ્રીતિ પ્રજાની મેળવેરે, તેના બાલસીંહજી હાલરે. સા. ૮
રાણાજી પોરબંદર તણારે, ભાવસીંહજી ભૂપાળરે; સા.
જેષ્ટ જેઠવા વંશમાંરે, કુળદીપક પ્રજાપાળરે. સા. ૯
રાજતંત્ર ચાલે બહુરે, ન્યાય નીતિ ભરપૂરરે; સા.
સાર્વજનિક કામો કરીરે, આપે કેળવણીનું તૂરરે. સા. ૧૦

પાઠ ૫ મો.

સંસ્થાન શોભા.

ડરમાં તું દીલ સાથ, છાકરા—એ રાગ.
શેભે રાજસ્થાન, બરતમાં શેભે રાજસ્થાન;

રાજવિયો ગુણવાન, ભરતમાં શોભે રાજસ્થાન.

પાલણપુરદીવાનશ્રી રાજે, શ્રી શેરમહમદખાનજી જાને,
પઠાણ લોહાણીમાં ગાને, બિદાર દીલ દીવાનશ્રી આને.

દે કુળવણી દાન. ભરતમાં. એ ટેક. ૧

રાજ નવાબરાધનપુરગામે, શ્રી મહમદશેરખાનજી નામે;
બાળ નવાબ કુળવણી પામે, બ્રિટિશરાજના છે વિશ્રામે.

છે શુભ રાજસ્થાન. ભરતમાં. ૨

ઈડરમાં રાઠોડ મા'રાજ, કેશરીસીંહજીના ગુણ ઝાઝા;
સાર્વજનિક કામો કરી તાજ, રાનદાન આપે મહારાજ.

છે પોતે વિદ્વાન. ભરતમાં. ૩

રાજપીંપળે ગોહલ ગાને, મુખ્ય શેહેરનાંદોદ દિવાને;
છત્રસીંહજી રાજ જાને, છે વિદ્વાન નરેશર આને.

લેશ નહીં અભિમાન. ભરતમાં. ૪

છાટાહિંદપુરમાં વિખ્યાતા, ચોહાણ રાજ છે પ્રખ્યાતા;
શ્વેતસીંહજી છે લઘુરાજ, વિદ્યાબ્યાસ કરે મહારાજ.

વહિવટ બ્રિટિશ વખાણ. ભરતમાં. ૫

પાઠ ૬ ઠો.

સંસ્થાન શોભા.

પુનમચાંદની આ શી ખીલી અહીંરે—એ રાગ.

હડા રાજવિયો રાજે છે આ દેશમાંરે,

દીવાન નવાબ બાબી રઠિયાળા રજપૂત;

મોટા શહેનશાહના રાજછત્રમાં જાળતારે. ટેક.

સાખી.

બારીયાના રાજવી, માનસીંહ ચોહાણ;

સાર્વજનિક કામો કર્યા, કર્યું માફ રાહદાણ.

રાજનીતિથી શ્રી સરકાર પ્રસન્ન થયા ધણારે,

ઘીધી માફ ખંડણી બારીયાની જાણ.

મોટા. ૧

લુણાવાડાના બલા, સોલંકી માહારાજ;
 વખતસીંહુ રાજવી, કુશળ રાજને કાજ;
 રાજનીતિયા રાજ થઈ સરકારે આપીયોરે,
 રૂડો નાઈટ કમાન્ડરનો ધલકાળ સદાજ. મોટા. ૨
 વાડાસીનોરના વડા, જમીઅતખાન નવાખ;
 આખી લઘુવય રાજ્યા, લે કેળવણી બાબ.
 વહિવટ બ્રિટિશ રાજની દેખરેખ નીચે બલોરે;
 ચાલે રાજનીતિ પરમાણે સઘળા ખાખ. મોટા. ૩
 મુંથ જોરાવરસંગજ, રાજકુળ પરમાર;
 ખાજરાજ તરફે કરે, વહિવટ શ્રી સરકાર.
 નવાખ જાફરઅલીખાનજ શ્રી ખંભાતનારે;
 મુગલ વંશના રાજ કરેછે ત્યાં નામદાર. મોટા. ૪
 રાણા મોહનદેવજ, ધરમપુર મા'રાજ;
 સૂર્યવંશ સીસોદીયા, કદર કવિની ત્યાંજ.
 કેળવણીને સાર્વજનિક કામે કીધાં ધણારે;
 પશુવધ અટકાવી કર્યું અમર નામ મા'રાજ. મોટા. ૫
 હવે વાંસદાના બાણ, સોલંકી મા'રાજ;
 દીર્ઘદૃષ્ટિ વિદ્વાન છે, પ્રતાપસીંહુજ આજ.
 દુકાળનું દુઃખ દળવા અનાજ ઘાસ દીધાં ધણારે,
 આઠસેં માણસને પ્રતિદીન દે વસ્ત્ર અનાજ. મોટા. ૬
 મેંમુલ માફ કર્યું ધણું, સ્થાપ્યાં આશ્રયસ્થાન;
 રોંગી અશક્ત અનાથને, આપ્યાં જીવીતદાન.
 ઠોર તગાવી આપી રૈયત રાખી જીવતીરે,
 રામરાજ સમ રોપ્યો કીર્તિસ્તંભ નિદાન. મોટા. ૭
 સીદી નવાખ સચીનના, રાજ કરે મતિમાન;
 નજફઅલીખાં બો બલુ, કેળવણીનું દાન.
 શ્રી સંસ્થાનની શોભા અલ્પમાત્ર મેં ઉચ્ચરીરે,
 સાંકળચંદ્ર કહે રહો અવિચળ રાજસ્થાન. મોટા. ૮

ધોરણ ૬ હું.

ચક્રવર્તિ મહારાજાધિરાજ રાજધર્મમૂર્તિ

સાતમા એડવર્ડ શહેનશાહ.
રાજગીત.

હરિગીત છંદ.

અનુઆળિ આજે દીપમાળી હિંદમાં આનંદ છે,
શહેનશાહ રાજ્યભિષેકથી ખુશમાં સકળજન વંદ છે;
દરબાર-દિલ્લીમાં ભયો સુલતાન રાજ સમાજમાં,
એડવર્ડ શહેનશાહ સાતમા ચિરકાળ જીવે રાજ્યમાં. ૧
સન ઓગણીસે ત્રણ જાન્યુઆરિ પેહેલી જાણીએ,
એડવર્ડ બાદશાહી તખ્ત બેસા હિંદ શહેનશાહ માનીએ;
ભાં હિંદ પ્રતિનીધિ લોડ કરજન શુભ ક્રિયાના કાળમાં. એડ. ૨
માહારાણીજી વિક્ટોરીયાની પ્રજાપર પૂરણ દયા,

દોઢાંયુ દીર્ઘ સ્વરાજ પાળી સ્વર્ગવાસી જે થયાં;
 તસ પુત્ર એડવડ પુણ્યશાળી લાયકી સામ્રાજ્યમાં. એડ. ૩
 તે રાજમાતા રાણીજનાં અભય વચનો પાળજો,
 હિંદી પ્રગ્નને પુત્ર પુત્રી સમ સદા સંભાળજો;
 રાજ થશે પ્રભુ રાજ વધશે તેજ વધશે તાજમાં. એડ. ૪
 છે વધારી રાજ્યભક્તિ હિંદની દૈયત વિશે,
 વળિ કંપવૃક્ષ સમાન હિંદુસ્તાન જગમાં રસકસે;
 તે વૃક્ષ કાયમ રાખી દ્વંદ્વોદ્યોદ્ધિ પામે રાજ્યમાં. એડ. ૫
 જુલમી લુટારા રાજ્યથી આ દેશ પૂર્વે રાંકડો,
 ઈંગ્રેજ રાજ્ય પ્રતાપ નેકી ન્યાયથી છે ફાંકડો;
 જ્યાં વાઘ બકરી એક આરે જળ પીએ સુખ સાજમાં.
 એડ. ૬

હુત્તર કળા વિદ્યા વધો વેહેપાર દુનિયાંને વળો,
 આબાદ રહો રાજ પ્રજા વળિ રાજ્ય વૈરી ભય ટળો;
 પ્રભુ રાખ્ય એનો અમલ અવિચળ હિંદરાજ સુકાજમાં. એડ. ૭
 સૌ ભુપતિના ભુપતિ એ ચક્રવર્તી નરપતી,
 મતિમાં બ્રહ્મરૂપતી રૂપ રતિપતિ શ્રીપતી વૈભવ અતી;
 જળ મુદ્ધિ નીધિ સંતતિ વધો યશ્ન રહો એક અવાજમાં.
 એડ. ૮

સશિસમ કળા શાંતિ સુધારા રાજમાં પ્રતિદીન વધો,
 રવિસમ તપો તસ તેજ રાજપ્રતાપ જગ વ્યાપો બધો;
 શુભ છંદ સાંકળ્યાંદ કહે એડવડ રહો સુખસાજમાં. એડ. ૯

શિયળોપદેશ ગર્ભિત ગરબો.

ધૂનમયાંદની ખીલી શુ' અહીં પુરીરે—એ રાગ.

બાળા ગુણમણીમાળા નિર્મળ શિવવૃત પાળીએરે,
 નીતિમાર્ગ વહી અજવાળો ઉભય સુકળ;
 ભે'ની શિયળ સુભુષણ સજીએ આ સંસારમાંરે.

સતીને પતિ વિણ પારકો, બ્રાત તાત અનુકૂળ;
 સ્વપ્ને અવર ન ચિંતવે, બનજો વાગ્યું શૂળ.
 ગુણવંતી ગોરી નવિ ચૂકે પતિવ્રત ધર્મથીરે;
 જે કુટિલા પરધર બટકે તસ માથે ધૂળ. જે'ની. ૧
 પ્રેમ સહિત પરપુરૂષથી, હસી નવ કરીએ વાત;
 અસુર સવારે એકલાં, જઈએ નહીં એકાંત.
 નટવીટ પરનર સાથે નયનો નયન ન જોડીએરે,
 લાજ સહીત આધું ઝોઢી સંચરીએ વાટ. જે'ની. ૨
 સદાચાર નવ ચૂકીએ, સુખદુઃખ પડે અપાર;
 જતાં પ્રાણ પરવશ થતાં, તજે ન શિયળ શ્રીકાર.
 ચંચળ ચાલે ચાલી તાળી હાથ ન આલીએરે;
 ખોટી બુદ્ધિ આળસ ખાઈ કરો ન વિકાર. જે'ની. ૩
 વિષયબુદ્ધિથી અવરની, ઘડો ન વસ્તુ હાથ;
 ગારૂ ઠારૂ નારથી, પ્રીત ન કરીએ સાથ.
 રતિપતિ રૂપ સમે પરપુરૂષ નજર નહીં બાળીએરે;
 હોય કરપો પણ ગણીએ પ્રભુસમ નિજ નાથ. જે'ની. ૪
 સીતા દમયંતી સતી, દ્રૌપદી ગુણ બંડાર;
 પ્રાણાંતક સંકટ સહી. રાખ્યું શિયળ શ્રીકાર.
 કનક પીતળની થાય પરિક્ષા સરસ કસોટીએરે;
 ફણીધર ફૂલમાળ પાવક જળ શિયળે ધાર. જે'ની. ૫
 માતપિતા સમ જાણીએ, સાસુ સસરો જેઠ;
 નણુંદ દેરાણી જેઠાણીનો, કરો વિનય દુઃખ વેઠ.
 કલેષ ન કરીએ ધીરજ ધરીએ વિપત વિષે ધણીરે;
 પરનિંદા તજીએ ભજીએ પ્રભુ સારી પેઠ. જે'ની. ૬
 સ્ત્રીનીતિશિક્ષણ આપજો, આર્ય બંધુ સુખદાય;
 નિજ તનુજને મોકલો, ભણવા શાળા માંદ.
 ભવિષ્ય સંતતિ સુધરે સ્ત્રી કેળવણીથી બલીરે;
 આશિર્વાદ વદે શુભ સાંકળચંદ સદાય. જે'ની. ૭

સતીની પતિ ઉપરની કંકુપત્રિકા. લીલાવતીએ લખી એકદયોરે—એ રાગ.

સીતાજીએ કંકુપત્રિકારે, રઘુપતિપર લખી ખાસ;
પ્રાણજીવન વેલા આવજોરે, રલો લગતણો એક માસ;
વાલમ વેલા આજોરે, પ્રભુ દર્શનની છું પિપાસ.વાલમ. ૧
સ્વયંવર મંડપ રચોરે, જનક પિતાએ મુગ કાજ;
જૂમંડળના જૂપતિરે, જાહ મળશે નાના માંડા રાજ.
વાલમ. સુદી સદ્ગુણ કીધા મેં રતાજ. વાલમ. ૨
સદ્ગુણ મૂર્તિ આપનીરે, હૃદય રમી રહી રાજ;
સુખ દુઃખ દિરતારે ધણુરે, તમ હાથે સારશે કાજ.
વાલમ. મારી રાખશે ઇશ્વર લાજ. વાલમ. ૩
મોહન પ્રાણ આધારહોરે, મુજ હંચાના હાર;
ભાત તાત ગણું અવરમેરે, પતિ સતીનો શુભ શણુગાર.
વાલમ. મારા પ્રાણતણા આધાર. વાલમ. ૪
પ્રિય પતિ દંપતી પર્મનેરે, જાણોજોજી બરર;
હું પણ કાંઈક જાણું ખરીરે, જેથી સુખ મળશે ભરપૂર.
વાલમ. માતા નયનના છો તમે નર. વાલમ. ૫
સરિતા શોભે જગ થકીરે, પતિથી પ્યારી તેમ;
નાથ વિનાની ગેઠકીરે, વા'લા લુણ વિના અન્ન જેમ.
વાલમ. પ્રિય સાગો દંપતી પ્રેમ વાલમ. ૬
આજ્ઞા પાળીશ આપનીરે, પ્રભુ સમ રાખીશ પ્રીત;
માત તાત સાચુ સસરાનેરે, ગણી રાખીશ રૂઢી રીત.
વાલમ. વળી નણુંદથી રહીશ વિનીત. વાલમ. ૭
સંસાર સાગો સત્યથીરે, અઘણીશ ચતુરસુજ્જણ;
નીતિનિપુણ તમે છો વજારે, તુમ પગલે ચાલીશ પ્રાણ.
વાલમ. કરી વિનયથી વચન પ્રમાણ. વાલમ. ૮

શું ઝાઝું લખું સાલ્યારે, તમે છો ચતુરસ્રખણ;
 થોડેથી ઘણું માનજેરે, વેગે વે'લા પધારજો પ્રાણ.
 વાલમ. ધરૂં માથે આપની આણ. વાલમ. ૯
 સતીનો આ કાગળ ભણેરે, લગ્ન પ્રસંગે ગયાય;
 ભૂંડાં ફટાણાં ખે'નો તજેરે, માત તાત જાત ન લખાય.
 સુણો સૌ સુંદરી, જેથી કીરતિછત્ર ધરાય. સુણો. ૧૦

પતિનો પ્રત્યુત્તર.

રાગ ઉપરનો.

પત્ર સતીનો વાંચીનેરે, આનંદ અંગ અપાર;
 રઘુપતિ સીતાને લખેરે, પ્રીતિ નીતિથી લેખ ઉદાર.
 ધિરજ ધરો સુંદરી. વે'લો આવીશ હું નિરધાર. ધિરજ. ૧
 વાણી તમારી વિવેકનીરે, વાંચીને નિશ્ચય થાય;
 ગુણવંતી ગોરી મળીરે, મને આનંદ અંગ ન માય.
 ધિરજ. આપણુ જનમારો સુખમાં જાય. ધિરજ. ૨
 આ સંસાર મમુદ્રમાંરે, સુખ દુઃખ ભરતી ને ઓટ;
 સંપત્તિ જે દંપતી રહેરે, તેને લાગે ન તોફાની ઓટ.
 ધિરજ. હોય કજેડું તો દુઃખ પોહ. ધિરજ. ૩
 વિવેક વા'ણુ ચલાવશુંરે, સંસાર સિંધુની માંલ;
 મલ લક્ષ્મી શઢ રોપશુંરે, રશિલ પવને સ્થાન પોહોચાય.
 ધિરજ. તુમ સરખી સુશ્રાનીની સા'ય. ધિરજ. ૪
 એક પૈડે રથ ના ફરેરે, તાળી પડે ન એક હાથ;
 દંપતી સરખાં સજ્જેડીરે, ભોજો થાય સંસારનો સાથ.
 ધિરજ. હોય સદ્ગુણી નારી ને નાથ. ધિરજ. ૫
 ચોરીમાં અગ્નિશાખે કરેરે, વર વધુ કોલ કરાર;
 કરપિડન જુગતે કરીરે, કરે દંપતી ધર્મ સ્વીકાર.
 ધિરજ. નહીં પાળે તેને ધિક્કાર. ધિરજ. ૬

સાચો પ્રેમ પાળીશ સદારે, પત્નિવૃત્ત ધરી ધર્મ;
 અરધું અંગ છો ભામનીરે, ગણે દાસી લેને ઘણી શર્મ.
 ધિરજ. એ તો નિર્લજ નફટનાં કર્મ. ધિરજ. ૭
 પ્રેમપત્ર બેઉ વાંચીનેરે, ધરશે સાચો જે પ્રેમ;
 દંપતી સુખીયાં તે થશેરે, થશે રાજ જગતપતિ એમ.
 સુણો સૌ દંપતી, ગુંથે સાંકળચંદ્ર અંથ જેમ. સુણો. ૮

પરનિંદા તજવા વિશે.
રાગ કાફી. હોરી, તાલ દીપચંદી.

તજો પરનિંદા નકારી. (૨) ટેક.

પરનિંદા કરીએ નહીં બાળા, નિંદા નરકની બારી,
 પર અપવાદ ઉચરતાં નિજ સુખ, લાજે થાય ખુવારી;
 ન કરીએ ચાડી નહારો. તજો. ૧

દુંખર બળતો દેખે દુનિયાં, પગની લાલ નિવારી,
 સરશવ સમ પરછિદ્ર પારખે, આપ છિદ્રને વિસારી;
 ન છિદ્ર જીવે ગુણ ધારી. તજો. ૨

ચાયણી કણુ ન ગ્રહે પણુ સૂપડું, મે ગુણુ વસ્તુ સ્વિકારી,
 ચાયણી સમ છીદ્રપેટા ન થઇએ, લેઇએ ગુણુ અવધારી;
 દોષ પર દીલ ન વિચારી. તજો. ૩

પર કુચલીમાં કાળ ગુમાવે, નિંદાખોર નકારી,
 અમણુ મૂર્ખ ચણુતર ચણી જીધું, બગવે પરધર દારી;
 કરે નહીં નિંદા સુ નારો. તજો. ૪

અદેખાઈ ન કરવા વિશે.

લલના નહીં થાય લગાર. કામણુ મંત્ર કસે--એ રાગ

સુણુ બાળા ગુણુ બંડાર, ઈર્ષા પરહરીએ;
 શુભ સદાચાર શણુગાર, સદ્ગુણુના ધરીએ. ટેક.

પરસુખ દેખી ઈર્ષા ધરતાં, સુખ ન મળે પરિતાપરે;
 વસંતમાં ખીલે વનરાજી, બળે જવાસો આપ. ઈર્ષા. ૧

પરવૈભવ જોઈ રાજી થઈએ, આવે સંપતિ એમરે;
 ચંદ્રોદય જોઈ ચક્રાર પંખી, રાજી રહે મન જેમ. ધર્ષા. ૨
 વે'ર જે'ર ને ખાર ન કરીએ, સુખદુઃખ ભાગ્યાનુસારે;
 શોક તણું બાળકપર ધરીએ. પ્રજા પ્રમાણે પ્યાર. ધર્ષા. ૩
 પર દુરાધ પરપ્રજા જોઈને, રહીએ રાજી બાળારે;
 રાજી થઈ પ્રભુ વૈભવ સંતતિ, આપે મંગળ માળા. ધર્ષા. ૪
 કદી અદેખા નરનારીનો, ન કરે કોઈ વિસવાસરે;
 ખાતાં પીતાં મિત્રવર્ગમાં, રાખે નહીં કોઈ પાસ. ધર્ષા. ૫
 મોટાઈ તે મોટું મન જાણો, હલકે મન હલકાઈરે;
 મદ્દ મત્સર ધર્ષા કરવાથી, પામે બહુ લધુતાઈ. ધર્ષા. ૬
 એમ જાણી ગુણવંતી ખે'નો, ધર્ષા અવગુણ વરજોરે;
 સંત તણી પેરે પર સુખ બાળી, તનમનમાં સુખ ધરજો.
 ધર્ષા. ૭

ગરબી ૧ લી.

સાસરે જતી દીકરીને માની શિખામણ.

વા'લે અમૃત પાષ ઉછેર્યાં—એ રાગ.

સાસરીએ સિધાવતી પુત્રીને નિજ માડીરે,
 સજીગાર સજીવીને શિખામણ દે સારીરે;
 ભરી ખેજો નવાં ફળે તિલક કર્યું માએ ^૧ભાલેરે,
 નીર નયન ભરી મા સન્મુખ પુત્રી નિહાજોરે. ૧
 મા-માડી !! હું જજાંછું વેણ વદી તે પરાણેરે,
 પ્રેમબંધન માતનું છુટે ન જગદીશ જાણેરે;
 પ્યારી પુત્રી થઈ ગગળી માતાએ નિહાળીરે,
 માનું હૈયું ભરાણું હૃદય ચાંપી નિજ બાળીરે. ૨
 પછી માતાએ પુત્રીને મધુર વચનથી બોલાવીરે,
 ખેટા ખેદ ન કરીએ હર્ષ વેળા લે વધાવીરે;
 સુખે સાસરીએ જા વેહેલી તેડાવીશ કા'વીરે,

દુઃખ આણીશ નહીં તારી સાસુ છે સરળ સ્વભાવીરે. ૩
 તારા ભાગ્યે મળી તુજ સાસુ સાધવી જેવીરે,
 માયાળુ દયાળુની જોડી નથી જગ એવીરે;
 તને દેખીને હર્ષવેલી તે બનેછે બિચારીરે,
 પ્રેમ ધરજે તું મુજસમ સાસુને માતા ધારીરે. ૪

ગરળી ૨ જી.

લમરા પેહુલો વધાવો મારે આવીયો—એ રાગ.

માતા હેત ધરીને પુત્રીને કહે,
 તારાં સાસરિયાં ઉપર પ્રીતી આણુરે;
 સાસરીએ શાણી સંપીને રે'જે મારી દીકરી.એ ટેક.
 મેં તો જન્મ આપીને પાળી પ્રેમથી,
 હવે માલિક છે સાસુ તારી જાણુરે. સાસરીએ. ૧
 તારી માતા સાચી તું ગણુજે સાસુને,
 તારૂં સુખ દુઃખ છે સહ તેને હાથરે; સાસરીએ.
 ભોક્ષો સાસુની નિંદા ખોટી કરે,
 પણ તે પુત્રીસમ વરતે વહુની સાથરે. સાસરીએ. ૨
 દીકરી તાળી પડે ન એક હાથથી,
 જો વહુ વાંકી તો સાસુ વાંકી થાયરે; સાસરીએ.
 વા'લી મેલું ન મન કરીએ કદા,
 કરીએ સાસુનો વિનય સદાયરે. સાસરીએ. ૩
 મીઠાં વેણુથી કારજ સંપજે,
 કડવાં વચનથી બગડે તે કાજરે. સાસરીએ.
 દીકરી વિનય વિવેકથી પામીએ,
 રૂઝાં વાંછીત કાજને રાજરે. સાસરીએ. ૪
 સામા માણુસનું દીલ દુખાવીએ,
 તો દુઃખ ઉપજે આપણને જેમરે; સાસરીએ.
 તારી સાસુને માતા કરી બોલાવજે,
 ધરજે પિતા સમ સસરા ઉપર પ્રેમરે. સાસરીએ. ૫

ગરબી ૩ જી.

મા પાવા તે ગઢથી ઉતર્યા મા'કાળીરે—એ રાગ.

સાસરે લાજ વધારજે, મુજ બાળારે;

રહીને મરજદા માંદા; વા'લી બાળારે. એ ટેક.

સકળ ફરજ તું બગવજે, મુ. રે'જે તું સાદી સદાય. વા. ૧

વસ્ત્ર ધરેણું નવનવાં, મુ. હઠ કરી માગીશ ન લગાર; વા.

બોજન બાણે જે મજે, મુ. જમજે રૂચીસમ મિત આહાર. વા. ૨

વાસણકુસણ માંજજે, મુ. બટકીશ નહીં શેરી પંથ; વા.

આજસરાખીશ નહીં કદા, મુ. બણજે નીતિધર્મના ગ્રંથ. વા. ૩

સૂતાં ઊઠતાં સમરજે, મુ. ભાવે બજજે ભગવાન; વા.

ધરધંધો નિયમીત કરી, મુ. મેળવજે મોટું માન. વા. ૪

ધરનાં બાળ રમાડજે, મુ. હાલરડાં ગાઈ હસાડ; વા.

વાર તીથી મહીના બલા, મુ. તું શીખવી ધરજે લાડ. વા. ૫

વિવિધ રમતથી રમાડજે, મુ. જ્યાં લગી જંગે સૌ બાળ; વા.

જાંઘ આવે તો જાંઘાડજે, મુ. રોવરાવીશ નહીં કોઈ કાળ. વા. ૬

બાજક ગંધા જોઈને, મુ. ધરી છોછ ન તેને છાંડ; વા.

ધમકાવીશ નહીં તેમને, મુ. વળો કરીશ ન માર પછાડ. વા. ૭

ઊજળાં વસ્ત્ર ધરાવજે, મુ. નિત્ય નવરાવજે જરૂર; વા.

ચોખ્ખાઈ ભુષણ દેહતું, મુ. જે રોગહરણ રસપૂર. વા. ૮

મીઠા બોલથી તેમનાં, મુ. તું કરજે પૂરા કોડ; વા.

પશુ બાલકને પણ ગમે, મુ. ઉત્તમ ગુણ સ્વભાવ જોડ. વા. ૯

ગરબી ૪ થી.

અમે ઈશ્વર માગીએ એટલું—એ રાગ.

ખે'તી વે'લી પ્રભાતમાં ઊઠજે,

ધર વાળીને કરજે શ્રીધર; સુજશ લેજે સાસરે. ટેક.

લીંપી ઝુંપીને આંગણું રાખજે,

લાં પૂરજે સ્વસ્તિક સાર.

સુજશ. ૧

જ્યાં ચોખ્ખાઈ ત્યાં લક્ષ્મી વસે,	સુજશ.
ચિત્ત ચોખ્ખું ચોખ્ખાઈથી થાય;	
ધર વાળી ઝાડીને ચોખ્ખું રાખજે,	સુજશ. ૨
જીવ જંતુ ન આવી ભરાય.	
જળ સિંચજે ફૂલના છોડને,	સુજશ.
ઉછેરોને કરજે બાગ;	
જેથી ધરમાં સુગંધ રહે સદા,	સુજશ. ૩
દેખી બિપજે સરવને રાગ.	
તેનો ફાલ આવે ઝૂલ વીણુજે,	સુજશ.
તેનો ગુંથજે નૌતમ હાર;	
ત્રદ્ધા રાખીને કુમકુમ ચાંદલો,	સુજશ. ૪
વાલી કરજે કપાળમાં સાર.	
ઝીણું ટપકાં દીલાં ન કરીશ કદા,	સુજશ.
કર મધ્યમ ચાંદ કપાળ;	
વાળ સાદા માથાના તું ઓળજે,	સુજશ. ૫
વાંકે અંબોડે આવે આળ.	
છાપ હલકી પડે સૌ લોકમાં,	સુજશ.
એવા કરીએ ન બે'ની કુઠંગ;	
લોકો સદ્ગુણીમાં ગણના કરે,	સુજશ. ૬
એમ હાંકીએ અંગોપાંગ.	
ખોટો ડોળ ન કરીશ તું દીકરી,	સુજશ.
સાદી રે'જે તું સભ્ય સમાજ.	
બે'ની ઉભય સુકુળ અજવાળજે,	સુજશ. ૭
સાસરિયાં પીયરિયાંની લાજ.	
લોભ સદ્ગુણનો તું રાખજે,	સુજશ.
નવ લોભ ધરેણીનો રાખ્ય;	
શણગાર સ્ત્રીનો પતિ આગના,	સુજશ. ૮
પતિ સેવા મીઠા મેવા આપ્ય.	

શાક બાજી અથાણાં ને રાષ્ટતાં,	સુજશ.
ભાતભાતના શુભ પકવાન;	
પાકશાસ્ત્ર પ્રમાણે રસોઈ કરી,	સુજશ. ૯
મેળવળે તું મોટું માન.	
પરવારી રસોઈના કામથી,	સુજશ.
ઝભઝાં કાંચળી શીવળે બેશ;	
દાણુ નવરી ન બેસે સુલદાણી,	સુજશ. ૧૦
કદી બૂલે ન એ ઉપદેશ.	
નાના બાળક પાસે બેસાડીને,	સુજશ.
કે'ળે રમુજી શીખામણની વાત;	
દેશભક્ત ને પ્રાકમી પુરૂષની,	સુજશ. ૧૧
છોકરાને શીખવળે ધાત.	
કથા સતીયોની છોકરીઓ કને,	સુજશ.
મીઠી વાણીથી બોલળે બેશ;	
જોડી કાઢેલી વે'મી વાતો કદા,	સુજશ. ૧૨
કરી જાપજીવીશ નહીં કલેષ.	
ભૂત પ્રેત પિશાચની વારતા.	સુજશ.
કદી બીકણુ કરીશ ન બાળ;	
નીર છાંડી પીએ ક્ષીર હંસલો,	સુજશ. ૧૩
તેમ નીતિનો સાર સંભાળ.	

ઝરળી ૫ મી.

સાંભળજો સજ્જન નર નારી—એ રાગ.

સતીને પતી વીણુ દેવ ન સાચો, આફુ નિયામાં બીજોજરે;
 દ્રઢ મન ભાવના એવી રાખી, દંપતી પ્રેમરસ પીજ્યો.
 પુત્રી પનોતીજરે, સ્ત્રીનો પતિ શણુગાર, પુત્રી.
 સાચો દંપતી પ્યાર. પુત્રી પનોતીજરે. એ ટેક. ૧
 લગ્નને 'વજની બેડી માને, અણુસમજી કાઢ દાસોજરે:

૧ ઈંદ્રનું હથિયાર.

સમજીને મન ઝરો સુધાનો; સાચો પ્રેમરસ પ્યાલો. પુત્રી. ૨
 લમ્બવિધી વેળા પતિ સ્ત્રીને, બોધ રૂડો જે આપેજીરે;
 સતિયોને તે પ્રાણથી વાલો, સમરણ સ્થાનમાં સ્થાપે. પુત્રી. ૩
 માન સહીત તે બોધને ગોખી, મઢાવજે તું માથેજીરે;
 લમ્બની ફરજતણા મહામંત્રો; લમ્બ સમે કહ્યા નાથે. પુત્રી. ૪
 લોક કરે ગરબડ તે વેળા, મંત્રનું મહાત્મ ન ધારેજીરે;
 સુણવાની દરકાર ન રાખે; અરથ ન કોઈ વિચારે. પુત્રી. ૫
 પવિત્ર મંત્ર બણે જે આહણ, તે પણ સમજે ન પૂરાજીરે;
 તો વરકન્યાને સમજવા, ખંત કરે કોણ શરા. પુત્રી. ૬
 પણ તે મંત્રનો અર્થ હું જાણું, તે તુજને સંભળાવુંજીરે;
 સંસારે તે સુખકર જાણી, સાંભળી સમજી થાવું. પુત્રી. ૭

ગરબી ૬ ઠી.

ગોકુળ મથુરાંરે વાહાલા—એ રાગ.

લમ્બની વેળારે પ્યારો, પ્રેમદાને ઉપદેશ દે સારો;
 અતિ આદરથીરે પ્યારી, મુજને પરણે ચતુરાં નારી. લમ્બ. ૧
 તું મુજ સાથેરે જાણી, વૃદ્ધ થાજે વધુ ગુણખાણી;
 તુજને સૌભાગરે દેવા, ગ્રહણ કરું તુજ હાથ સ્વમેવા. લમ્બ. ૨
 ધરના રક્ષણરે આટે, અર્પી દેવોએ મુજ માટે;
 વર કહુ અગ્નિરે દેવા, પંચની સાખે કરું તુમ સેવા. લમ્બ. ૩
 પ્રેમ જે ધરતીરે પ્યારી, માત પિતા સાથે તે નારી;
 પ્રેમ તે લેજેરે વાળી, માત તાત મમ સાથ સંભાળી. લમ્બ. ૪
 મુજ કુળ સાથેરે જોડો, પ્રેમ વધારામાં મન દોરો;
 આનંદ સુખમાંરે વરતે, એમ મન પ્રેરો સતિનું બકતે. લમ્બ. ૫
 તે સહ્યુધિધરે આપો, મુજપર ર અનુરકતા મન વ્યાપો;
 પતિ પ્રેમદાનેરે બોલે, હું આકાશ ૩ તું ધરણી તોલે. લમ્બ. ૬
 આહણ અગ્નિરે સાખે, લમ્બ કરાર કરી પેઢ બાખે;

૧ પોતાની મેળે. ૨ રાગી. ૩ ધરતી.

સુખમાં આપણુરે રહીશું, કુમુદની ચંદ્રપરે ચિત્ત ચાહીશું. લમ. ૭
 ઉત્તમ પરબરે થાશે, પ્રેમપાત્ર પ્રીતિથી ભરાશે;
 રૂપ ગુણ મળતારે ચાહીશું, કપટ તણ ખુલ્લા દીલ રહીશું. લમ. ૮
 શતવર્ષ જીવીરે લેઈશું, સ્વર્ગનાં સુખ સંસારે વહીશું;
 હવે સમપદીનોરે આવે, વિધી વધુને પ્રીય પતિ સુણાવે. લમ. ૯

ગરબી ૭ મી.

રામ લક્ષ્મણ વનમાં સિધાવતાં--એ રાગ.

પ્રિયા આ પથરપર તું ચડી, કર પથર સમ ^૧દ્રઢ મન.
 ઘર્ષ સુપ્રસન્ન; પ્યારી પગલાં ભરો. એ ટેક.
 નીતિ ન્યાય તણ ચાલે ઉલટાં, વશ કર સદ્ગુણના પ્રતાપ
 છાપી રૂડી છાપ. પ્યારી. ૧
 સાત પગલાં ભરે વરવહુ બલાં, જેથી સુખ મળે સંસાર
 કહે પતિ સાર; પ્યારી.
 દર પગલે નવો ધર્મ ઉપજે, એવો ^૨દંપતિ ધર્મ સદાય
 વધે નદી ન્યાય. પ્યારી. ૨
 ક્રિયા સમપદીની થતાં પતિ, દર પગલે કહે નવો ધર્મ
 સુણો તેનો ધર્મ; પ્યારી.
 પ્રિયા પગલું પે'લું સાથે તેં ભર્યું, નવો સ્નેહ બધાયો
 આ વાર, થજે સહચાર. પ્યારી. ૩
 મારી સાલ્યદાર થજે સર્વદા, કરી અનની પૂર્તતા સાર
 સ્ત્રીધર્મ સ્વિકાર. પ્યારી.
 પ્રભુ આપો શતાયુ પુત્રો ધણા, તને ગુણીયલ ને વિદ્વાન
 સુખુદ્ધિ નિધન. પ્યારી. ૪
 વધ્યો સ્નેહ બીજે પગલે ધણો, વધી ચંદ્રકલા સમ ખુદ્ધિ;
 પ્રેમપૂર વૃદ્ધિ. પ્યારી.
 મારા બળ ને ખુદ્ધિ તું વધારજે, વળી સારજે ધરસંસાર;
 અનેક પ્રકાર. પ્યારી. ૫

ત્રીજું પગલું ચાલી પ્રિયા પ્રેમથી, ધનવૃદ્ધિ કરો પ્રિયા એમ;
વધે સુખ જેમ. પ્યારી.

ચોથે પગલે વૃદ્ધિ સુખની કરો, પ્રજા પાંચમે પગલે વધાર;
તેને તું સુધાર. પ્યારી. ૬

જેમ ખટ ઋતુ ભોગ આપે ભલા, તેમ પગલે છૂટે ભલા ભોગ;
દેજે હરી રોગ. પ્યારી.

પમલું દંપતિએ ભર્યું સાતમું, સુખ સાચું સ્થાપ્યું થઈ પ્રસન્ન;
કરી દ્રઢ મન. પ્યારી. ૭

સાત પગલે પુરણ પ્રેમ બાંધીયો, કયો દંપતીધર્મ સ્વીકાર;
ગૃહસ્થાશ્રમ ભાર. પ્યારી.

શુદ્ધ પ્રેમથી સંખીને ચાલ્યું, સંસારનો સાનો મીકાર;
ચલાવજે નાર. પ્યારી. ૮

મરળી ૮ મી.

રાગ ઉપરનો.

સુશિક્ષા મારા વિચારે તું ચાલજે, સમદ્રષ્ટિથી સૌને નિહાળ;
જે બાળજોપાળ. પ્યારી.

મને દુઃખ ઊપજે તે કરીશ નહીં, સુખે રે'જે તું મારી સાથ;
બાળ તારે હાથ. પ્યારી. ૧

નીર ચારો દેજે પશુ પંખીને, એતું રક્ષણ કરજે સદાય;
સંતોષી તું થાય. પ્યારી.

ચિત્ત ચંચળ કરીશ ન સુદરી, શીખ સાંભળી ચાલજે એમ;
સૌને વાંલી જેમ. પ્યારી. ૨

દીવ્ય પુત્રોની પ્રાપ્તિ મશે તને, કીર્તિછત્ર ધરાશે હમેશ;
નહીં રહે કલેષ. પ્યારી.

સાસુ સસરાની સેવા તું સારજે, ધરજે દિયર દેરાણીથી રાગ;
સદા સોહાગ. પ્યારી. ૩

રે'જે વિનીત નણુંદથી સર્વદા, રાજી રાખજે કુટુંબ સદાય;
સુજશ સૌ ગાય. પ્યારી.

અર્ધું અંગ તું કુળનું ભુવણુ પ્રિયા, તારું થાજે સદા કલ્યાણુ;
સ્ત્રીઓમાં સુખણુ. પ્યારી. ૪

મારા ધરની માલીક મેં કરી તને, ધરકામમાં રહી સાવધાન;
ચલાવજે વા'ણુ. પ્યારી.

આળસગન કરે મુર્ખ માનવી, ઢીંગલાં ઢીંગલી પરણાવે ગમાર;
પ્રજાદ્રોહી ધાર. પ્યારી. ૫

આળ સમજે શું દંપતિ ધર્મમાં, નાંખે દુઃખદરિયામાં માઆપ;
માથે તેને પાપ. પ્યારી.

કુળક્ષય ને દેશ અવનતિતણું, મૂળ આળ ને વૃદ્ધવિવાહ;
જીવનદોરી દાહ. પ્યારી. ૬

ગરબી ૬ મી.

પીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રામ.

પુત્રી જતી વેળા સાસરેરે, માએ દીધો ઉપદેશરે;

સુપુત્રી, લગ્ન કરાર તું પાળજેરે.

હાથ તેં આપ્યો હેતથીરે, નાથને ચોરીમાં બેશરે. સુ. ૧

કાલ કર્યા પંચ સાક્ષીએરે, નાથે દીધો પ્રતિજ્ઞાધરે; સુ.

વિસરીશ નહીં સંભારજેરે, જીવનદોરી તે બોધરે. સુ. ૨

અનુસરજે તે ધોરણેરે, ચાલજે સરળ સદાયરે; સુ.

આચરણા રૂઢી રાખજેરે, પવિત્ર કરી મન કાયરે. સુ. ૩

આજ્ઞા વડીલની પાળજેરે, બહિતથી લેજે બલાધરે; સુ.

દિયર દેરાણી જેઠાણીથીરે, ન કરીશ કાંઈ અદેખાધરે. સુ. ૪

માયા નોકર વર્ગમાંરે, રાખજે માત સમાનરે; સુ.

ધર ધન વૈભવ જોઈનેરે, કરીશ ન તું અભિમાનરે. સુ. ૫

સાવકી સંતતિ પાળજેરે, જનનીસમ ધરી પ્યારરે; સુ.

અંતર રાખીશ નહીં કશોરે, ન ધરીશ ઝેર ને ખારરે. સુ. ૬

ધર્મનીતિ ઉપદેશનાંરે, બાંચજે અંચ હમેશરે; સુ.

શૃંગારિક નાટક કથારે, હાથ ન ધરીશ તું ભેશરે. સુ. ૭

વાત શૃંગારિક વાંચતાંરે, સુશિલા મન અબલાયરે; સુ.

લસણતણી સોખત થતાંરે, વાસ કસ્તુરીનો જાપરે. સુ. ૮
તાલ સૂર કદી મેગવીરે, માળે ગીત નિરદોષરે; સુ.
કદી મનહર ગીત જોડજેરે, કરજે તું નીતિનો પોષરે. સુ. ૯

ગરબી ૧૦ મો.

બડા ચતુર પેલો ટાપીવાળો—એ રાગ.

પુત્રી શીખામણ સુણી તું મા'રી, સમરણ સ્થાનમાં ધરજેરે;
વિમાર આવક જાવકનો કરી, ધરનો ખરચ તું કરજેરે. પુ. ૧
આવકથી જો ખરચ વધે તો, દેવાળું ઘેર આવેરે;
નાણાંની વળી તાણુ પડે બહુ, ધરખાર વેચાઈ જાવેરે. પુ. ૨
પુરુષજાતિ તો કમાઈ જાણે, નજર નહીં તસ ઝીણીરે;
વિવેક ધરનો સ્ત્રીને માથે, ફરજ કસરની સ્ત્રીનીરે. પુ. ૩
નોકરચાકર જો નીચ જાતિ, વસ્તુ ખરીદ કરી લાવેરે;
તપાસજો તે તોલ માપ તું, ઠગાઈ કદી ન થાવેરે. પુ. ૪
ધાક પડે તે લોકોને મન, તો ન કરે ફરી ક્યારેરે;
પણ તે ચાકર સાથે ફરે ફરી, ઊતરીય નહીં તકરારેરે. પુ. ૫
કુશળપણું નોકરથી રાખી, બાર બોજમાં રે'જેરે;
ઠરેલ માને તે શેઠાણી, મીઠો ઠપકો દેજેરે. પુ. ૬
ધરની આવક જાવકકેરો, હીસામ લખજો સાચોરે;
ગૃહિણીનું પદ સાર્યક કરજે, રાખીશ નહીં કાંઈ ખાંચોરે. પુ. ૭
સમય વિતે ધાન્યાદિક ચીજો, ન મળે મોંઘી થાવેરે;
સમય સમય સંગ્રહ તું કરજે, સારી સસ્તે ખાવેરે. પુ. ૮
ચોગ્ય સમય ધન ખરચી ખપજો, ઉદારતામાં ખાવેરે;
પણ ધનઘેલી થઈ અકાળે, ખરચ ન ફૂલણુ દાવેરે. પુ. ૯
કણ કણથી કોઠાર બરાબર, તળાવ ટીપે ટીપેરે;
પૈસે પૈસે તેમ ધન ભેગું, કરી ધનવાનમાં દીપેરે. પુ. ૧૦
સમજી સાર તું જો'ની કરજો, ધરસંસાર સુધારોરે;
લોક વખાણુ કરે તેવો તું, કરજો સુખચ વધારોરે. પુ. ૧૧

ગરબી ૧૧ મી.

રઘુપતિ રામ રૂદેમાં રહેજેરે—એ રાગ.

વા'લી પુત્રી દાન દયા પુણ્ય કરજેરે, તારી શક્તિ થકી અનુસરજે;

વા'લી પુત્રી દાન દયા પુણ્ય કરજેરે.—એ ટેક.

પુણ્ય પર ઉપગાર પ્રમાણેરે, ખીચુ' એકે નથી સૌ જાણેરે;
અન્ન દાન સમાન ન દાને. વા'લી. ૧

અન્ન પાન ને વસ્ત્રના દાનેરે, નિરાધાર અપંગ સન્માનેરે;
શત ઘણું પ્રભુ આપે પરાણે. વા'લી. ૨

જે કુળની પરંપરા ચાલીરે, શ્રદ્ધાથી ચલાવજે વા'લીરે
અણુ સમજે વખોડ ન ઠાલી.. વા'લી. ૩

ધર્મ શાસ્ત્ર નિયમ વૃત્ત બાળેરે, કરવાના સ્ત્રીયોને દાળેરે;
તે પાળજે ઈશ્વર શાળે. વા'લી. ૪

તું શાંતી ન છોડીશ બ્રાંતેરે, નીસાઈ ન રહીશ એકાંતેરે;
સ્વછંદી ન થા કોઈ વાતે. વા'લી. ૫

મર્યાદાને લાજ ન ચૂકેરે, બેઠી નવરી નિસાસા ન મૂકેરે;
ક્રોધ વચન ન બોલીશ ટુંકે. વા'લી. ૬

કાંઈ માગીશ નહીં કોઈ પાસેરે, હઠ કરી ન રહીશ ઉદાસેરે;
છાતુ ચોરી ન ખાઈશ બિલ્લાસે. વા'લી. ૭

પર પુરૂષથી હશીશ ન વા'લીરે, એકાંતમાં વાત નકારીરે;
કાંઈ જઈશ ન એકલી ખા'રી. વા'લી. ૮

જેથી બેઠે કુળ લાંછન લાગેરે, એવી કૃતિથી સતી દૂર બાગેરે;
કુલટા કરે ઢંગ કુ રાગે. વા'લી. ૯

શુદ્ધ મન વચકાયા રીતેરે, કરજે પ્રભુ ભક્તિ ચિત્તેરે;
જ્યાં ભક્તિ ત્યાં પ્રભુ રહે નિત્યે. વા'લી. ૧૦

ગરબી ૧૨ મી.

અલબેલીરે અબેમાત જોવાને જઈએ—એ રાગ.

વા'લી પુત્રી નિજ ભરથાર, વિનયથી વશ કરજે;

સુણી માતની શિક્ષા સાર, પ્રેમ પૂરણ ધરજે. ટેક.
 કામણુ દુમણુ જીદાં ગણુજે, વશિકરણાદિ પ્રયોગરે;
 ભોળી બાળાને ભરમાવા, ધૂર્ત રચે બહુ ઢાંગ. વિન. ૧
 એવા દગની માયા જાળે, પડીશ ન તું ગુણમાળારે;
 ન ફરીશ દેરા ચીઠ્ઠી લેવા, બાવા પાછળ બાબા. વિન. ૨
 મધુરી વાણી વદજે શાણી, વિનય તે મોહની જાણીરે;
 પતિમકિતથી સીતા સાચી, જગમાં સતી ગવાણી. વિન. ૩
 પ્રાણજીવન પ્રભુ હાર હૈયાના, પ્યારા પતિ શીરનાજરે;
 આપ ચરણુ ^૧ઓળામાં રહી છું, નાથ હાથ મુજ લાજ. વિન. ૪
 મન વાણી એમ મીઠાં રાખી, પુત્રી પતિ વશ કરજેરે;
 પતિ અણુગમતું કાજ કરીશ નહીં, તસ પગલે અનુસરજે. વિન. ૫
 જ્યાં પતિ છાયા ત્યાં સ્ત્રી કાયા, પતિ આજ્ઞા જીવ જનનરે;
 સુખ દુઃખમાં સંસારસમુદ્રે, પ્રેમદા ^૨યાન સમાન વિન. ૬
 પતિ બાંધ્યા પછી બાંધે સુકળા, જગ્યા પેહેલી જાગેરે;
 નાથ જમાડી જમે સુહાગણુ, હઠ કરી કાંઈ ન માગે વિન. ૭
 પતિ સેવાસમ મેવા મીઠા, દુનિયામાં નહીં દીદારે;
 સંસારે સુખ લીલા પામે, પુત્ર પુત્રી ફળ મીઠાં. વિન. ૮
 દેવ પતિને ગણુજે વાલી, ધરજે ધ્યાન સદાયરે;
 પતિ રૂપ ઇશ્વર કીરપાથી, સંસારે સુખ થાય. વિન. ૯
 શુદ્ધ પ્રેમ આંતરમાં રાખી, તન મન અર્પણ કરજેરે;
 સદાચાર પાળીને પુત્રી, ધર્મ પતિવ્રત ધરજે. વિન. ૧૦
 પ્રસન્ન પતિને પ્રેમે કરજે, રસવતિ રૂડી દેજેરે;
 ક્રોધ તથા હસ્તે મુખ રે'જે, સુખ દુઃખ ભાવે સે'જે. વિન. ૧૧
 કદી પતિ ક્રોધે કડવું કહે પણ, મીઠું માની લેજેરે;
 જો અપમાન કદી તું પામે, શાંતિ મન ધરી રે'જે. વિન. ૧૨
 વિવેક દોરીથી ચંચળ મન, વશ કરજે તું શાણીરે;
 અધિક ઉણે સંતોષી રે'જે, સંતોષે સુખ માની. વિન. ૧૩

દંપતિ સલાહ સંપી ચાલે, દેશ કાળને વરતીરે;
તો સંસારસમુદ્રે આવે, સાંકળચંદ્ર સુખ ભરતી. વિન. ૧૪

ગરબી ૧૩ મી.

હારે મારે આસો માસે શરદ પુનમની રાતજે. — એ રાગ.

હારે કાંધ માત કહે સુણ પ્યારી પુત્રી સુખતજે,
સાર કહો સ્ત્રી ધર્મતણા સંભારજેજે;
હારે કાંધ સાસરીએ ના વેલી થઈ રળિયાતજે,
વખત થયો છે ઝાઝો દીલ નિવારજેજે. ૧

હારે કાંધ પશ્ચિમ સમુદ્રની લગભગ દિનકર નયજે,
અંદ્રની વાટ ચક્રારી જુએ થઈ વ્યાકુળીજે;
હારે કાંધ હર્ષની વેળા તું કેમ દિલગીર થાયજે,
મા દીકરીનો સ્નેહ જો જોમ માંછડીજે. ૨

હારે કાંધ લગ સમે તે આપ્તો પતિને કોલજે,
કરી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ પ્રેમથી પાળજેજે;
હારે કાંધ આશ્વિનાદથી બોલી માતા બોલજે,
બદ્રે તુજ કહ્યાણુ થજે સુખ માલજેજે. ૩

હારે કાંધ માની આજ્ઞા માથે ધરી તે પાળજે,
પઆબુપણુ સજી જનનિ ચરણે નમીજે;
હારે કાંધ આંસુ ભરીયાં નેત્ર થયાં બે લાલજે,
દેખી માતા ગગળી થઈ દીકરી સમીજે. ૪

હારે કાંધ ગાડીમાં બેઠી તે પુત્રી સુખતજે,
સાસરીયા બણી ગાડી ચાલી જિતાવળીજે;
હારે કાંધ જોમ જોમ ગાડી દૂર ગઈ તેમ તેમ માતજે,
ટગમગ જોઈ રહી અતિ રાગે થઈ વ્યાકુળીજે. ૫

હારે કાંધ પ્રેમનું બંધન મા દીકરીનું અથાગજે,
ચિતાર એ વેળાનો કાણુ લખે કવિજે;
હારે કાંધ સદ્ગુણી એવી મા દીકરીનો રાગજે,

જાણે તેવી માને દીકરી અનુભવીને. ૬
 હારે કાંઈ ગાડી જ્યાં લગી દૃષ્ટિ અગોચર થાયને,
 ત્યાં લગી માતા આંસુભેર નિહાળતીને;
 હારે કાંઈ ગાય ને દીકરી જ્યાં દોરે ત્યાં જાયને,
 એમ કહી માતા ઘેર ગઈ મન વાળતીને. ૭
 હારે કાંઈ માતા જેવી સદ્ગુણી પુત્રી થાયને,
 પ્રભાવ સૌ સ્ત્રી કેળવણી સંચારેને;
 હારે કાંઈ સદાચાર સાથે કેળવણી અપાયને,
 સાંકળચંદ્ર સુપંથ સુગમ સંસારેને. ૮

શ્રીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજને માટે.

વસંતઋતુનું વર્ણન.

સુજ ઉપર ગુજરી ચિતા પાદશાહ જાણી—એ રાજા.
 સ્વારી ઋતુરાજ વસંતની વનમાં આવી,
 દળ પાળા અગણિત ફાલ ફૂલ રૂપ લાવી;
 રણુથંભ રૂડો તરે પલાસ ઉપર રોપ્યો,
 ઋતુ રાજ લેવા રાજ શિશિરપર કોપ્યો. ૧
 આંખે આગ્યા બહુ મોર કોયલો ઠહુકે,
 ઋતુરાજતણા ગુણુ માન તાન નવિ ચૂકે;
 ફૂલ બારે તરવર નમે વિનય કેમ ચૂકે,
 જામ બકુલ મોગરો કુસુમ બેટણું મૂકે. ૨
 શિત તાપ ભેજ નહીં ઊડે ધૂળ આકાશે,
 નિર્મળ નીર નવાણુ ને નભ નિર્મળ ભાસે;
 સામાન્ય રસમીર નહીં ઊનો ટાઢો ભારી,
 સૌ ઋતુ વિશે ઋતુરાજ વસંત સુખકારી. ૩

ગાય હોરી બાળગોપાળ મૃદંગ બજાવે,
 કેસરીયા વાઘા કરી ગુલાલ ઊડાવે;
 પ્રભુ બજન કરે કોઈ સંત વસંત સુરાગે,
 નીચ કાદવ ચોળી અંગ વદે ભૂંડું ફાગે, ૪
 શણુગાર સજે શુભ વસંતમાં વનમાળા,
 જેમ લગ્ન સમે પાનેતર પે'રે બાળા;
 ઉપવન વાડીમાં વસંત લીલા રમવા,
 રાય રાણા ઔમંત જાય તાપ તન સમવા. ૫

ગ્રીષ્મઋતુનું વર્ણન.

રાગ ઉપરનો.

શો ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ^૧ગ્રીષ્મ તપે છે ^૨તરણી,
^૩કામુકિ કંતની વાટ જુવે નિજ ધરણી;
 સર સરિતા જળ શોપાય વાય વા જિનો,
 ઊછળે સાગરજળ અન્યો જેમ દીવાનો. ૧
 ખોદે કાપે પણ તપે ન ધરણી માતા,
 તે રૈદ્ર^૪ રૂપ કરી તપે નેત્ર કરી રાતાં;
 તન તાપ હરે તે વાયુ તપાવે જનને,
 પરશેવાથી પરિતાપ થાય જન મનને. ૨
 ગુલકંદ ને શીખંડ જમી થાય જન ટાઢા,
 લીલાગર ફેરી પીએ થાય પછી ગાંડા;
 જળ જિનુ નદીનું થાય કુવાનું ઠંડુ,
 જિનુ જળ કુપમાં જાય કહે સૌ ઝડુ.^૫ ૩
 રમિ કિર્ણુ તપી પૃથ્વીના જળને શોષે,
 જે તપવે તે આપી વર્ષામાં પોષે;
 પંથી દુઃખે વહે પંથ જુવે તરછાંયા,
 ચોઢી છત્રી બહુ લોક ઢાંકતા કાયા. ૪

વન વાડી છેડ સુકાય ખરો જિન્હાળો,
 માંકડ ચાંચડનું નેર વાય વંટોળો;
 પંખી વાનર તરફડે પ્રાણુ કે.છ છાંડે,
 નહીં જોડા વગર ચલાય પાય જિખાડે. ૫
 આંખા પીંપળ લીંબડા ફળે આ ટાણે,
 રાયણુ ટેરી તરણુજ મળે મન માને;
 ચંપો જાઈ જુઈ મોગરો ફાલ બહુ ફાલ્યો,
 સૌ મીઠી કેરી જમી કરે રસગાળો. ૬

વર્ષાઋતુનું વર્ણન.

રાગ કડખો. પ્રભાતી અથવા હુલણા છંદ.

ગ્રીષ્મનું ભીષ્મ બળ સૃષ્ટિમાં વિસ્તર્યું,
 ૧ શુષ્ક મંત્રી વસ્યો સર્વ ઠામે;
 મેઘરાયે પ્રજા પીડ જોઈ પ્રેરીયો,
 દૂત નૈઋત્ય વા ૨ વિષ્ટી કામે;
 શુષ્કની સુણી સલાહ ગ્રીષ્મ સમજ્યો નહીં,
 યુદ્ધની સર્વ સામગ્રી છીંધી;
 મેઘ સ્વારી ચડી જોભિપર પરવરી,
 ૩ દાદુરે ગ્રીષ્મને ખબર દીધી. ૧
 પક્ષી માળા કરે કીડા ઈંડા ધરે,
 કંકુ સમ લાલ ૪ કાચંડ થાવે;
 વીજ ઇશાનમાં થાય જળ ખારમાં,
 કમળ વેપારી નિજ ઘેર આવે;
 ગ્રીષ્મના સુખટ સાથે અડચાં વાદળાં,
 સામ સામે ભીડચાં બાથ બાથે;
 શસ્ત્રધારા ચમત્કાર ૫ ચપળાતણા
 મેઘરાજા ઝુટે ગ્રીષ્મ સાથે. ૨

ગાજવિજ દાટડા તોપ ગોળા ઉડ્યા,
ખિંદુ ઝીણા કરા ભોમિ વરણ્યા;
મેઘના શિપધનો નાશ ઝીખે કર્યો,
પી ગયા સર્વને શુષ્ક તરણ્યા;
ઝીખનો મિત્ર રવિ બીખ તાપે તપ્યો,
મેઘદળ ચૂરવા થાય રાતો;
મેઘમાળા રચી વ્યૂહ રચના કરી,
ક્રોધ કરી મેઘજી થાય તાતો. ૩

ધનધટા ધોર ચોમેર વિજ ગર્જના,
તર્જના પવન તોફાની કરતો;
ભોર બહુ શોર કરી નેકી પોકારતા,
ખેંચી શર ઈંદ્રનું આભ ધરતો;
મુશળધારા ધરી જળજળાકાર કરી,
શત્રુના સૈન્યપર છાપ દીધો;
વિજયના વાવટા રોપી લીલા બધે,
ઝીખના હાથથી દેશ લીધો. ૪

લોક હંટાય તે નાશભાગી કરે,
કાયરો યુદ્ધમાં જેમ નાસે;
ખેસ કોઇ શીર ધરે છત્ર ઓઢી ફરે,
વેપ ધરી નારીનો જેમ ત્રાસે;
લે'ર લિલા થઇ છોડ લીલા થયા,
શુષ્કની છાવણી નાશ પામી;
સૃષ્ટિમાં વૃષ્ટિ અમૃતજળે ઝિતરી,
ધાન્ય ફળ ફૂલ તૃણની ન ખામી. ૫

પ્રાણી સુખીયા થયા દુઃખ દળદર ગયાં,
ધરણી માતા સજે લીલો સાડી;
મેઘરાજ પ્રતિપાળ છે સૃષ્ટિના,
તુજ કૃપાથી ખીલે વિશ્વ વાડી;

જો કદી સૃષ્ટિમાં દૃષ્ટિ વરસે નહીં,
દૃષ્ટિ વિણુ કળી સંસાર પાવે;
સકળ જળ સ્થળ વિશે શાંતી તુજ મે'રથી,
થાય સુખ મેઘરાજ પ્રભાવે. ૬

શરદઋતુનું વર્ણન.

રાગ ઉપરનો.

વૃદ્ધ વર્ષા થઈ શરદ સ્થાપી ગઈ,
આપ દ્વિપાંતરે^૧ તિર્થ કરવા;
રજલદ ધીમો થયો શાંત સાગર બયો,
વાણુ જળપંથ લાગ્યાં વિચરવા;
સર સરિત નિર્મળા નિર્મળા વાદળાં,
વાય ધિમો ધિમો પૂર્વ વાયુ;
શ્વેત વાદળ કદા પંચરંગી કદા,
કદો દિસે ધનધટાથી છવાયું. ૧
મેઘ ધરડો થયો શ્વરવડાં છાંટતો,
ગગન ગતિ મંદ થઈ મંદ ગાજે;
રબાનુ ખુલ્લો કદા સુખ હાંકે કદા,
દાન ન્યુનતાથી દાતાર લાજે;
ચંદ્રમા નિર્મળો તેજ ભપકો બલો,
તિલક તે રાત રાણી^૨ નિલાડે;
જ્યોત તારાગણો હાર હીરાતણો,
રજની રાણી ધરી ઊર હસાડે. ૨
ધૂળ ધોવાઈ થઈ સ્વચ્છ ભૂ આ સમે,
ક્યારીયો પૂલ ફળથી ભરેલી,
ધાન્યના છોડની હાર ઊભી દીસે,
હાર પલટણુ તણી વન ઊભેલી;

જાર ને બાજરી અડદ ચોળા વંરો,
 મગ મઠાદિ કઠોળો નિપાવે;
 બાનુ તુળા સમિપ માનુ આવ્યો હવે,
 રાત દીન તોળી સરખાં બનાવે. ૩
 જોધ નિર્મળ નીરે સરિત સરને તિરે,
 ૧વિહગ બક હંસ ચક્રાદિ આવે;
 ૨નીલ સાડી તજે અટપટાની સજે,
 ભૂમિભાતા શરદના સ્વભાવે;
 ૩કૃષિ વિહગ વારતા શબ્દ ઊચ્ચારતા,
 ધ્વનિ સુણી પંથીજન થાય રાજ;
 ૪કદળી ફળ ને કમળ આ સમે પૂલ ફળ,
 થાય ભીંડા વધે વ્યર્થ ગાજ. ૪
 તાપ ચિત્રા તણો આકરો અતિ ધણો,
 ભાગીયા ભાગલા મુકી નાસે;
 શ્રીખની વાંર કરી બાનુ રૂઠ્યો ફરી,
 તાપથી પ્રાણીયો પૂર્ણ ત્રાસે;
 ૫કૃષિ કરી કણચકી ખેડુ કમાય છે,
 વૈધને શરદ આપે કમાણી;
 નવલ નવ રાત્રીમાં ગાય ગરબા સ્ત્રીયો,
 જય દશરે શમી પુજ માની. ૫
 શરદ પુનમતણો ચંદ્રમા નિર્મળો,
 તેજ અંબાર નભમાં પ્રકાશે;
 નિરખવા ચાંદની જય ટોળાં બસાં,
 નારી ને નરતણા ત્યાં ઉલાસે;
 શરદ વિતી હવે અંત ચોમાસનો,
 દૂધ સાકર પુંવા ખાય ખાસા;
 શરદ વર્ષાતણી ખેજી રતુ મેઘની,
 સાંકળે સાંકળ્યા ચાર માસા ૬

હેમંતઋતુનું વર્ણન.

વિમળા નવ કરશે ઉચાટકે વે'લા આવશુ'રે—એ રાગ

સૌને સુખકર રૂપ હેમંત બલી સોહામણીરે,
 પ્રભાતમાં ઠંડક બહુ લાગે, સુદૃઢ જીવ જંતુ સૌ ભાગે;
 સ્વચ્છ રહે આકાશ ન જૂ કાઢવ કણીરે. સૌને. ૧
 નિર્મળ શશિથી વ્યોમ છવાયું, મંદમંદ હિમાળો વાયુ;
 દીવાળીની ઠામ ઠામ શોભા ધણીરે. સૌને. ૨
 હાટ ધરો શણગારે રંગે, શુભ શણગાર સજે સૌ અંગે;
 આંગણ બાળા રંગપૂરે સ્વસ્તિક બણીરે. સૌને. ૩
 શેવ સુંવાળી મગદળ શાળી, સરસ રસોઈ જમે રસવાળી;
 રાય રંક ધરધર દીવાળી સૌ ગણીરે. સૌને. ૪
 બાળક આતશબાજ ખેલે, ઠાગઠામ દીપમાળા મે'લે;
 વે'એ પાન ને ગોળ પુજે ઝવહી તે ધણીરે. સૌને. ૫
 અનકુટનો ઓછવ મંદિરે, થાય વિવિધ પકવાનો પૂરે;
 વિક્રમ નવા વર્ષની યાય વધામણીરે. સૌને. ૬
 ભોક દેવદર્શનને કાળે, જાય મિત્રમંડળમાં આળે;
 નરનારી મન આજ ખુશાલી છે ધણીરે. સૌને. ૭
 તંબુ સજ કરી રાજ સીધાવે, દેશ વિશે ફરવાને ભાવે;
 મુતી તપસ્વિ અન્ય સ્થાન જિજ્ઞસે ગુણીરે. સૌને. ૮
 વે'પારી વિદેશ સિધાવે, જત્રાણુ જત્રાએ જાવે;
 પૂર્વ દિશે પરભાત શુક તારો મણીરે. સૌને. ૯
 જાણે બાનુ ઉદયની લાવ્યો, વધામણિ લેઈ શુકળ આવ્યો;
 વાટ જીવે છે રવિની પદ્મિનિ વિરહણીરે. સૌને. ૧૦
 ધાન્ય લણી ખેતરથી લાવે, ખર્ચાં વિશે ખેડુ બહુ ભાવે;
 કારતક મહીનામાં સૌ કણ લે ઉપણીરે. સૌને. ૧૧
 સત્રી લાંબી ને દીન દુકા, માગશર મહીને વખત ન ચૂકો;
 ફલ હજારી શિતાફળી પાકે ધણીરે. સૌને. ૧૨

શિશિર ઋતુનું વર્ણન.

રાગ ઉપરના.

આવી શિશિર ઋતુ નિજ સખીને લેઈ બિતાવળીરે,
 ટા'ડ સખીને સાથે લાવી, સહિને થર થર ધ્રુગવી;
 સૌ મુખ નીકળે વરાળ સિતકારા વળિરે. આવી. ૧
 પૈશાદાર ૧ દુશાલા ઓઢે, ગરીબ ફાટી કંથાર પોઢે;
 બળતી શબડી બેઈ બેસે સૌ હળીમળીરે. આવી. ૨
 ઝીણું વસ્ત્ર તણ નર નારી, ડગલા ડગલી સજે સમારી;
 પેહેર્યા બખતર શ્વિતથી યુધ આશા ફળીરે. આવી. ૩
 હોઠ હાથ પગ દીનના ફાટે, જાણે જખમ થયા યુદ્ધ વાટે;
 શિશિર થકી યુદ્ધમાં હાર્યા તે બાહુ બળીરે. આવી. ૪
 પાક વસાણા ખાય ઉમંગે, ખાન સ્નાન જળ બિનાં અંગે;
 ઠંડુ જળ પીતાંતો દાંત પડે કળીરે. આવી. ૫
 કપાસ ટા'ડ સરવતી ગાળે, તે રોષે હિમ કપાસ બાળે;
 ઘઉં તલ સરશવ બાળે હિમ વંતાકડીરે. આવી. ૬
 બરફ સર સરિતામાં ઝામે, અતિ ટાઢે પ્રાણી દુઃખ પામે;
 જળ સ્થળ નબમાં શિત પડે બહુ કળકળીરે. આવી. ૭
 પત્ર ઝાડનાં ખરે રૂપાળાં, ઋતુ પાનખરના એ ચાળા;
 જાણે વસ્ત્ર રહિત તરૂને કીધાં છળીરે. આવી. ૮
 શિયાળિયાં રાત્રે બહુ બોલે, દિવસે કણીયા દાણા તોળે;
 સુજની રમઘ ઓઢે શ્રીમંતો બલીરે. આવી. ૯
 તેલ તાપને તળાઈ તરણી, તાંબુલ તેમનો સુખકરણી;
 શિત રતે સૌને પ્યારી રસવતી ગળીરે. આવી. ૧૦
 ચણી બોર રાતાં બહુ શોભે, બિબી બોરડીએ મન લોભે;
 ચુંદડી ઓઢી બીલડી જેમ ઉભી બલીરે. આવી. ૧૧
 બૂ માતાની લીલી સાડી, ચૂરા કરતો શિત અનાડી;
 પિશાચ લોહી ચૂસે તેમ નીર ચૂસે બળીરે. આવી. ૧૨

હબી શેલડી ચળકે કેવી, સત્ર ભુપના ભાષા જેવી;
 સિતથી દીન મુખ કાળાં કાયા શ્રામળીરે. આવી. ૧૩
 જલદ તણો વૈરી સિયાળો, સિસિર અંતે હોય ઉન્હાળો;
 હયાળા ભરીયા બહુ જીવ જંતુ મળીરે. આવી. ૧૪
 તળાવ નદીના પાણી આછા, વસંતની સૌને થઈ વાંછા;
 સાંકળયંદ વસંત વિશ્વ વારે યડીરે આવી. ૧૫

ભૂમાતાને આશિર્વાદ.

વીરકુંવરની વાતડી કેને કહીએ—એ રાગ.

માત ભરતભૂમિ ભક્તિથી નિત્ય વંદુ;
 હારે નિત્ય વંદુ પાપ નિકંદુ;
 હારે તારૂં દર્શન કરી આનંદુ,
 હારે આર્ય માત સુગ્મણુ. માત. ૧
 રમણિક વાડી વિશ્વની રંગીલી,
 હારે કૃષ્ણદ્રુપ વનરાજી ખીલી;
 હારે તુજ સમ નહીં કો ભૂમિ લીલી.
 હારે મણી માણેક ખાણુ. માત. ૨
 ધર્મની મૂર્તિ કીર્તી જગ અજવાળી,
 હારે સુશિલા સાચી માત મયાળી;
 હારે આર્ય જન્મ ભૂમિ છે યશાળી,
 હારે તારો ભવ્ય દેદાર. માત. ૩
 નિર્મળ ગંગા સિંધુ ક્યાં નદી જમનાં,
 હારે હિમાદ્રી સમાન નમુનાં;
 હારે અન્ય દેશ વિશે ન નગીના,
 હારે કેવાં રમણિય ચિત્ર. માત. ૪
 સસવાલી હરિશ્ચંદ્ર ને નગ કેવા,
 હારે રામ બિષ્મ યુધિષ્ઠીર જેવા;
 હારે મહાવીર જિતેન્દ્રિય દેવા,

- હાંરે તારા પુત્ર પવિત્ર. માત. ૫
 સમરૂપિ મુનિ મંત્ર વેદ ઉચરતા,
 હાંરે ભવભૂતિને ખા'ણીની કરતા;
 હાંરે તત્વજ્ઞાની સુપુત્રની ધરતા,
 હાંરે થયા ભારત વીર. માત. ૬
 એક વખત કેવો હતો પૂર્વ કાળે,
 હાંરે દેશ ભકિતમાં જન્મ્યારો ગાળે;
 હાંરે કરી સત્ય પ્રતિજ્ઞા પાળે,
 હાંરે રહી છાંય ન રિથર. માત. ૭
 આર્યજીવ નીચે હતી પે'લી શાણી,
 હાંરે છીન બિન ઘર્ષ વે'આણી;
 હાંરે કુસંપ અનીતિ ભરાણી,
 હાંરે ગદ્ય ચવનને હાથ. માત. ૮
 પેટની વેઠમાં દાઝ દેશની હતી,
 હાંરે થયા પશુવત્ નરપણું બૂલી;
 હાંરે દાઝ જાતીની પંખીને રૂડી,
 હાંરે થયા મતલબ ચાર. માત. ૯
 મદ આળસ ધર્પા છળે કરી છાક્યા,
 હાંરે કળિયુગમાં કુપુત્રો પાક્યા;
 હાંરે ગુણીજન સમજાવીને જાક્યા,
 હાંરે માતૃ ઘર્ષ તું બેહાલ. માત. ૧૦
 ખુની^૧ ઔરંગજેબ આદિએ કૂટી,
 હાંરે આર્યધર્મની લજ્જા લૂટી;
 હાંરે પીઢારા લૂટારાએ લૂટી,
 હાંરે કયો અકરા કેર. માત. ૧૧
 બ્રિટિશ રાજ્યસત્તા થઇ પછી સારી,
 હાંરે ન્યાયે વાધ^૨ જામ એક^૩ આરી;
 હાંરે ધર્મ કર્મ પ્રજા મુખભારી.

હાંરે રહો અચળ એ રાજ. માત. ૧૨

ચડતી પડતી સર્વને શિર આવે,

હાંરે જળ સ્થળ પ્રાણી માત્રને ભાવે;

હાંરે જેનો ઉદય તે અસ્તજ થાવે,

હાંરે ભરતી લાં ઓટ. માત. ૧૩

સલ સંપ ઉદય નીતિ શુભ આપી,

હાંરે માતા પુત્રોને કર તું પ્રતાપી;

હાંરે દેશભક્તિની છાપ તું છાપી,

હાંરે મહાદેવી નિહાળ. માત. ૧૪

આખાદિ ટુન્નર કળા યશ જામો,

હાંરે દેશ ઉન્નતિનાં પરિણામો;

હાંરે લીલાલે'ર સાંકળચંદ પામો,

હાંરે માતૃ જયજયકાર. માત. ૧૫

બાળ લગ્નનો પરિહાર.

રાગ બનઝારો.

જે દેશ સુધારો ધારો, લઘુ વયનાં લગ્ન નિવારો;

લઘુ વયમાં લગ્ન કરાવો, વીત ખરચીને લ્યો લા'વો;

પણ દંપતિ દુઃખીયાં ધારો, લઘુવયનાં લગ્ન નિવારો. ૧

કાંઈ જોડ કળેડાં બાળો, કંઈ કેર થાય છે કાળો;

કાંઈ નાર કરે બહુ યારો. લઘુ વયનાં. ૨

કાંઈ ચોર લખાડ જીવારી, કાંઈ વેખ્યાથી વ્યભિચારી;

કાંઈ છટેલ છેક નઠારો. લઘુ વયનાં. ૩

એ કારણ બાળવીવા'નાં, જે નડે સર્વને છાનાં;

જે વિગતે વાત વિચારો. લઘુ વયનાં. ૪

જે ધમ્મજા વર પરણાવે, તો દંપતિ બહુ સુખ પાવે;

દે આશિષ સૌ નર નારો. લઘુ વયનાં. ૫

જો અડચણ એમાં આવે, તો પુખ્ત વયે પરણાવે;

સંસાર નભે બહુ સારો. લઘુ વયનાં. ૬

ડુંગવાન વિશે નહીં રાચો, વિદ્વાન સર્વથી સાચો;

જે ઉજળું કુળ કરનારો. લઘુ વયનાં. ૭
 કદી વિશેષ નહીં રૂપાળી, પણ વિદ્યા વિવેકવાળી;
 નિજ ^૧ તનુજ ^૨ ત્રિયા દયો યારો. લઘુ વયનાં. ૮
 ખીજ ઝેરી બાળવિવા'નું, ફળ કડવું નકકી થવાનું;
 વિષ વેલ વિકાર વિદારો. લઘુ વયનાં. ૯
 મળતી પાંતી નહીં આવે, તો સ્વપ્ને સુખ ન પાવે;
 રહે દંપતિ સ્વભાવ ન્યારો. લઘુ વયનાં. ૧૦
 તે માટે સમજણ લાવો, વય પુખ્ત થએ પરણાવે;
 નહીં શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ એ ધારો. લઘુ વયનાં. ૧૧
 જે ^૩ દાન દયા નીતિ બાણો, સંતતિપર કશણા આણો;
 તો બાળવ્રત પરિહારો. લઘુ વયનાં. ૧૨
 એ સાર સકળ મન ધરજો, સૌ બાળ લગ્ન પરહરજો;
 શિષ્ય સાંકળચંદની ધારો. લઘુ વયનાં. ૧૩

વૃદ્ધવિવાહ અને કન્યાવિક્રયનો પરિહાર.
આલો સાહેલી (૨) ભુવનેશ્વરીનાં સૌ મળીને-એરાગ.
 સરખી સમાણી સૈયર શાણી આર્યજંધુને સૌ મળીને
 અરજી કરીએ,
 અમળા બાણી કશણા આણી વૃદ્ધ વિવાહનો દુષ્ટ
 કુધારો પરહરીએ.
 ગાય ને દીકરી બંધાં દોરે ત્યાં, બળ વાત નિશ્ચય ખરી એ;
 પણ નિજ પુત્રીને સુખી કરવા, ધર્મ પિતા માતા ધરીએ;
 તે વૃદ્ધ વરને કન્યા વેચી, કન્યાવિક્રય કેમ કરીએ. સ. ૧
 કસાઈ પરની માટી વેચે, તે દેખી દીલમાં ડરીએ;
 નિજ તનુમતી માટી વેચી, કેમ પેટ પાપે ભરીએ;
 લોભ લાલચે પુત્રી વેચી, વૃદ્ધવિવાહ નવી કરીએ. સ. ૨
 કન્યાની ઉમ્મરથી ત્રમણી, ઉમ્મરનો વર પરહરીએ;
 ગુણી વિદ્વાન યુવક ને કન્યા, દેઈ નિજ ફરજ અદા કરીએ;
 વૃદ્ધ પુરૂષને દેઈ નિજ કન્યા, વ્યભિચાર દોષિત ઠરીએ. સ. ૩
 પાળી પોષી પુત્રી મોટી, કરી નાંખો નહીં દુઃખદરીએ;

રાખ કોયલા ધન દન્યાનું, રહે ન અપજશ જમ વરીએ,
અધમ અનાય ન વેચે દીકરી, આર્ય થઈ કેમ તે કરીએ. સ. ૪
આર્યબંધુ આ અરજ અમારી, ખરેખાત ઉરમાં ધરીએ;
સ્વદેશ સ્વજાત ઉન્નતિ કારણ, નિજ સંતતિને ઉદ્ધરીએ;
વૃદ્ધવિવાહ તથા સંસારિક, સુખસાગર ભરતી ભરીએ. સ. ૫

ફટાણાનો ફીટકાર.

બેડા બાઇ બુડતો તારોરે, અંબે આઈ--એ રાગ.
સુણો સૌ બે'નો વિચારીરે, ફટાણાની ટેવ નહારીરે;
મંગળકારી વિવાહનું ટાણું, મંગળ ગીત ગવાય;
ભુડાં ફટાણા ને ભુડું વઘાથી, અપમંગળ વરતાય. સુ. ૧
કોણ માત ને તાત જાત શી, વંશ કીચો કોણ સંગ;
આર્ય ક્ષેત્ર ઉત્તમ કુળ જનમી, કરીએ ન નિયના ઢંગ. સુ. ૨
જિય જ્ઞાતિને આર્ય વર્ગમાં, ધારણ કરીએ નામ;
કામ ^૧અનારજ નીચનાં કરીએ તો, લાજ ઘટે કુળ ^૨મામ. સુ. ૩
સુશિલા હોય તથાપી કુસંગે, બોલે નહારા બોલ;
^૩પ્રેક્ષક વર્ગ ગણે વ્યભિચારણી, જગમાં ઘટે ^૪પ્રસ. તોલ. સુ. ૪
માત તાત બાઇ દેખતાં ભુડાં, શરમ તથા વદે વેણ;
જન્મતી વેળાએ વસ્ત્ર ન ઢાંકયું, તેથી વદે કુડા કે'ણ, સુ. ૫
માતાનું દેખીને દીકરી શીખે, સાસુનો વહુ શીખે ચાલ;
વેષ ભજવે વિશેષ વડીલથી, ભૂંડો ભવિષ્યનો ખ્યાલ. સુ. ૬
^૫મુઘ બાળ કે મૂર્ખ પુરૂષ કદી, સે'જ ભૂંડો બોલે બોલ;
સાંભળી સુંદરી મુખ મચકોડે, તોલે ન આપનો તોલ. સુ. ૭
નાચું ના'વું ને નાચું ગાવું, એ વનિતાનો કુચાલ;
એવાં કલંક ઊતારીને ગાળે, નીતિનાં ગીત રસાળ. સુ. ૮
તુમ અનુકરણ કરી તુમ ^૫તનુજ, ચાલશે તે શુભ પથ;
આર્યબાળાઓની કીર્તિના રચશે, સાંકળચંદ શુભ અંચ. સુ. ૯

મરનારની પાછળ કાયટાં ન જમવા વિશે.

જન્મળી જીવડે મુકિતની જુકિત ન બાણી.-એરાગ.

દેશીજન ગાલા ગા'પણ દીલમાં ધરજો,

મરણ કાયટાં જમશે નહી વળી, જમાડવા પરદરજેરે.

દેશીજન ગાલા ગાહપણ. ૧ એ ટેક.

માખાપે બાળકને મોટો, ખવરાવીને કીધો;

મરણસમે સૌ અળગાં રહીને, દૈવ દૂતને દીધોરે. દેશી. ૨

એવા જવાન મરતક પાછળ, જમણ કરે બલી રીતે;

શોકસમય મન દરખ માનતા, જમણ જમે મહુ પ્રીતેરે. દેશી. ૩

પંગતપર પીતાંબર પેંરી, વદન મલકતા બેસે;

દાળ શાક પકવાન જમીને, ગુણ અવગુણ સૌ લેશેરે. દેશી. ૪

દાળ મોળી ને ભાતજ કાચો, શાક હાતું બહુ ખારું;

નિંદા કરતાં મૂરખ બોલે, જમણ કર્યું નહીં સાંરે. દેશી. ૫

વરો કરો કરજે લેઈ નાણા, પાછળ હાથ બતાવે;

ધિકધિક એવા જમવામાં, ત્રાણ ત્રાણ વરતાવેરે. દેશી. ૬

ભામાઓ ભરથાર વિનાની, વિધવા થઈને બેસે;

શિર મૂડાવી ખુણે ઘાલે, કાણ દિલાસો દેશેરે. દેશી. ૭

ખાવાને માટે પણ પાછળ, પૈસા હોય ન પૂરા;

દશમે દીન દશમું કરવાને, બને સર્વ જન શૂરા. દેશી. ૮

ગરથ વિણ ઘેડી થઈ બેસે, ખાવા રહે ન કોડી;

બાળપણનો રંડાપો કેમ, આગળ જશે દોડીરે. દેશી. ૯

પછી વિલાપ કરીને રડતી, અન્ન વિના દુઃખ ધરતી;

બીખ માગી વ્યભિચાર કરીને, બિદર બરણ તે કરતીરે. દેશી. ૧૦

સર્વથકી રસ્તો છે સારો, ન્યાત વરા નહીં કરવા;

છો જન ઝાઝી વાતો કરતા, રાખો નહીં કાંઈ પરવારે. દેશી. ૧૧

જો ધન હોય વધારે ઘરમાં, પુણ્યમાર્ગ વરતાવો;

ઓપધશાળા વિદ્યાશાળા, ધર્મશાળા બંધાવોરે. દેશી. ૧૨

જીણું કુવા વાનો સમરાવો, અનક્ષેત્ર ખાધાવો;

પરમારથમાં પૈસા ખરચો, દયા દીન પર લાવોરે. દેશી. ૧૩

નિરબિયોગી જનને બિધમ, અશક્તને અન્ન આપો;

વરો કરીને વીત ન ખરચો, કષ્ટ દેશનાં કાપોરે. દેશી. ૧૪
 મુવા પછાડી નિલેજ થઈને, જમવાને કેમ જમએ;
 એક વખતના વાળુ માટે, નફ્ટ કદી નવ થઈએરે. દેશી. ૧૫
 માટે દેશી મીત્રો મારા, વિગતે વાત વિચારો;
 જમો નહીં મિથાન મુવાનાં, બંધ કરો એ ધારોરે. દેશી. ૧૬

રડવા ફૂટવાના દુષ્ટ ચાલ વિશે.

રાગ ઉપરનો.

રડવા ફૂટવાનો ચાલ સખી પરહરીએ,
 ગયા સ્વજન પાછા નહીં આવે, રડી ફૂટી કદી મરીએરે. ૨.
 લાંબા રાગે રડીએ ફૂટીએ, ભવાઈ જેવું કરીએ;
 પણ મરનાર ન પાછો આવે, આંસુથી નહીં ભરીએરે. ૨. ૧
 છાતી ફૂટી ભાગે તેથી, રાગ ક્ષયાદિક થાવે;
 અતિ રડવાથી જે'નો મારી, આંખોનું નૂર જાવેરે. ૨. ૨
 લેંટ લાળને આંસુ પાડે, તે મરનારને પો'એ;
 શાસ્ત્રવચન પરમાણુ કરે તે, મનમાં બહુ આલોએરે. ૨. ૩
 જનમ્યો તેહ જવાનો નકી, હર્ષ શોક શો કરવો;
 કલેષ કરીને મરીએ જે'ની, સ્વાર્થ કશો નહીં સરવોરે. ૨. ૪
 જેના વાંદા ગયા સ્વધામે, હૃદય રૂવે તક્ષ-દારી;
 બેળી થઈ એ ચાર પરાણે, રોવરાવે સંભારીરે. ૨. ૫
 મૂરખના જુદા ફૂટવા જેધ, વખાણ મૂરખ કરતી;
 સમજી આંધું રડે ફૂટે તો, રુકચલી તેની કરતીરે. ૨. ૬
 કુટે પિટે ને પછાડ નાંખે, પથરે માથું ફાડે;
 જેમજેમ વારે તેમતેમ જમણી, આંગ ભરાયું ડાઝાડેરે. ૨. ૭
 બલે કરો યુદ્ધ ઝાઝાં તોપણ, ગમે ન પાછો આવે;
 તો નાહક કલ્પાંત કર્યાથી, બેઠની દૂરગતિ થાવેરે. ૨. ૮
 માટે જે'નો સુકૃત કરણી, મુવા પછાડી કરીએ;
 સગપણ સાચું હેત હોય તો, રડી ફૂટી નવ મરીએરે. ૨. ૯
 જે હોય વે'ર પુરાતન જે'નો, મરનારા સંગાયે;
 તો રોઈ ફૂટીને બંધાવો, પાપ પોટલો સાથેરે. ૨. ૧૦

સદ્ગુણ મંદિર.

રાગ ધનાશ્રી.

વિનતી ધરજયો ધ્યાન, સજ્જનો વિનતી-એ રાગ.
 સદ્ગુણ મંદિર વાસ, કરીએ સદ્ગુણ મંદિર વાસ;
 સદ્વિધાનો પાયો ચણુજો, પ્રથમ કરી અબ્યાસ. કરીએ.
 સત્તતજો પરચાર મણો પછી, ન રહે જુઠ મિનાશ કરીએ. ૧
 વિનય વિવેક દયા ને શાંતી, ભીંત બલી ચોખાસ. કરીએ.
 નમ્ર ક્ષમા સંતોષ સરળતા, ચાર સ્તંભ આવાસ. કરીએ. ૨
 દાનરૂપી શુભ દાર મુકો ત્યાં, શો તન ધન વિધાસ. કરીએ.
 જાળી ઝરૂખા ખારી અટારી, એ નીતિમાર્ગ વિકાસ કરીએ. ૩
 માળ જડો ઉપકાર અવરનો, એ સમ પુણ્ય ન ખાસ. કરીએ.
 તરુર રૂળ ખાતાં નથી પોતે, જળ ન પીએ નદી પ્યાસ. કરીએ.
 જો જડ પરઉપકાર કરે તો, ધર્મ ચૈતનનો ખાસ. કરીએ.
 નિર્મળ શીલનું છાપરૂં નાંખો, સૌ ગુણ છત્ર લીલાશ. કરીએ. ૪
 સદ્ગુણની જનની જે લજ્જા, ધરીએ ધ્વજ જિહ્વાસ. કરીએ.
 આજસ તજ જિઘમ આદરીએ, નિંદા નરક નિવાસ. કરીએ. ૫
 ચોરી જરી ચાડી ચુમલી, તજ અનીતિ અબ્યાસ. કરીએ.
 ક્રોધ માન માયા નવી કરીએ, અતિ ભોભે દુઃખદાસ. કરીએ. ૭
 કામલુટમણ વાંસકરણાદિક, રાક્ષસ ભૂત પિશાચ. કરીએ.
 એ ખોટા વે'મો મુરખના, તજએ બજ અવિનાશ. કરીએ. ૮
 એ સદ્ગુણ મંદિરમાં વસતાં, ન રહે કલેષ કંકાસ. કરીએ.
 સાંકળચંદ સંસારસમુદ્રે, નૌકા કરી પ્રકાશ. કરીએ. ૯

ટૂંલ (કસરતનાં ગાયનો.)

મારચીંગ (ચાલવાની ક્રિયા.)

નારાયણ છંદ.

સખી સમાજ સાયમાં કતારખંધ ^૧લાલવું,
 ઉપાડી પાય ^૨વામ પાય ^૩દક્ષણેથી ચાલવું;

૧ ચાલવું. ૨ ડાબો પાસ. ૩ જમણો પાસ.

નિજાળમાં ન કોઈ સાથ ક્ષેપ ના કરો કદી,
વિચાર સાર સાર ધારવા સુસત્યતા વદી. ૧

પરોપકાર સાર છે બધાય પંથનો વળી,
વિવેક ટેક નેક રાખવો સદા હળીમળી;
સદા સુખંપ કલાસમાં સખી સમાજમાં કરો,
વહો સદા સુ નીતિપંથ દેહમાં દામા ધરો. ૨

કદી ન પારકું લખાણુ જોઈ ના લખો છળી,
ગણામ ચોર આવડે ન ગાન તેહને વળી;
વડીલ શિક્ષકોની વાત માનવી સદા ખરે,
સદાય દાવકાં રહો નિજાળમાં સુ નંખરે. ૩

ઉપલા ધોરણુ માટે.

સવૈયા છંદ.

શરીરની કેળવણી માટે, કરીએ બાળા કસરત આજ,
પગ બંને સરખા મેળાવી, બિના રહીએ સખી સમાજ;
તે પછી આગળ બે પગ કાઢી, બાહાર મુકીએ રાખી ટેક,
વળિ તિરછા ને વાંકા કરીએ, સન્મુખ બાંબાવો પછી એક. ૧
તે લંબાવેલો પગ બાળા, પછાડીએ પૃથ્વીની સાથ,
મુઠ્ઠી વાળી ખાડુ પસારી, બંધ કરો બાળા બે હાથ;
પછી ખુસ્લા કરી મુઠ્ઠી બિધાડો, સીધા બિના રહો સઉ સાથ,
સન્મુખ જોઈને કમર પછાડી, લેઠ જઈએ પાછળ બે હાથ. ૨
તે પછી બંને હાથ કમરપર, વાંકા વાળો ધરી ઉમંગ,
ગરદનપર પછી હાથ જોડવો, કમ પરમાણુ વાળો અંગ;
વળી તે બંને હાથ ખભાપર, મુઠ્ઠી વાળી મૂકો બાળ,
લાંબા કરીએ સન્મુખ તે પછી, બંને હાથ ધરી સંભાળ. ૩
માથા ઉપર ઉભા બિયા, બંને હાથ કરો સૌ સાથ,
તે પછી વામ પ્રમાણે બાળા, કરીએ લાંબા બંને હાથ;
વળી ફરીથી માથાપર બંને, હાથ કરો ઉંચા સુખદાય,
કસરતથી બળબુદ્ધિ વાધે, લોહી સાફ સાંધાનું થાય. ૪

સમાપ્ત.

દોહરો.

આ સંસાર સંતુરણી, નૌકાનું નિરધાર;
 જહુને. આલંબન લઈ, સુખ વિલસો સંસાર.

